

COMMENT.

GEORGII VALLAE PLACENTINI VIRI CLARISSIMI IN TVSCV
LANAS CICERONIS QVAESTIONES COMMENTARIA.

Vsculanus Marci Tullii questiones. philosophiæ pulcherrimæ discipli-
næ uim magnam comprehendentes interpretaturos decet nos de ipsa
t primo prefari philosophia: quo totius materiæ disputatio magis eluce-
scat. Cum igitur quicq̃ in disputatione ueniens diffinitione debeat ape-
riri: deinde distribui. Id nos quoq̃ nomine tenebimus: & quoniã non
una est philosophorum antiquorum diffinitio eminentiores prosequere
mur: missas alias faciendo. Hanc igitur quidam hoc modo diffinire. philosophia est
eorum quæ sunt quatenus sunt cognitio. neq̃ enim philosophus cuncta: quæ mundo
comprehenduntur sibi fas enumerare duxerit: uelut homines omnes: sed quæ nam na-
tura sit hominis. Cuiuslibet enim rei philosophus considerat essentiam. Plato autem
ita diffinit. philosophia est humanarum diuinarumq̃ rerum cognitio: ut nihil cogni-
tionis a philosophia abesse uoluerit: Cui Quintilianus astipulatur sententiæ inquiring.
Nam & formantes sapientem eum qui sit futurus consumatus undiq̃: & ut dicunt mor-
talis quidam deus non modo cognitione cælestium: uel mortalium putant instituen-
dum: sed per quædam parua sane: si ipsa demum existimes ducunt: sicut exquisitas inte-
rim ambiguitates. non quia cerastinæ: aut crocodilinæ possint facere sapientem: sed
quia illum ne in minimis quidem oporteat falli. Nam uel minimarum quarumcunq̃
rerum cognitionem ac causam tenere debet philosophus: sicut cur cerastæ. Alii bina.
Alii quaterna habeant cornua. Cur natura soli crocodilo maxillam mobilem fecerit
superiorem. Est & alia diffinitio a fine data quæ inquit philosophia est mortis cogita-
tio: quod est cum sit homo ex corpore animaq̃ compositus: quod uinculum naturæ
esse perhibetur. mors id dissoluit uinculum: quod Cleobrotus Ambratiotes respiciens
meliorem querendo uitam: se morti dedit. Alterum autem uinculū delectu humano
factum est: quo sponte corpori anima mancipatur: cupiditatibus nimium inseruiens:
cuius dissolutio est ut cupiditatibus respōdeat: & se ab illis liberet. quod munus ē phi-
losophorum. est & diffinitio Aristotelis ab excellenti potestate deducta ipsius: quæ ait
philosophia est ars artium & scientia scientiarum. differt ab altera altera: quod scientia
rationes easdem semper habet: subiectaq̃ nulli errori obnoxia: qualis Arithmetica: &
Musica: Geometria & Astronomia cum ars in errorem delabi possit propter subiecta: q̃
alterationi uarietatiq̃ sunt obnoxia: uelut Medicina: & eius origo physiologia. materia
namq̃ earum subiectum mutationibus est crebris obnoxia: neq̃ semper contraria con-
trariis curantur: ueluti scamonea: quæ cum admodum sit calida flauam tamen purgat
bilem: sed talem curam habere nos ipsa docuit experientia. Ita frigida aqua modo calo-
rem magis succedit: modo magis refrigerat: quarum principia rerum philosophia pre-
bet. geometriæ quidem uniuersales rationes: ac sine demonstratione diffinitiones: &
axiomata a græcis appellata. a nostris effata: & petitiones: ut punctū est. cuius pars nul-
la: & omne totum est maius sua parte. Medicina autem humores quattuor in humanis
corporibus ait: de quattuor oriri elementis Rhetorica de inductione ac sylogismo
exemplum deducit ac inductionem. grammatica tempora & tonos de musica mutuatur.
Cum musica de philosophiæ fonte scaturiet: unde etiam artes mechanicæ: uelut ædifi-
catio: quæ perpendiculo utitur: quo angulum constituat rectum: rationis ignara: quæ
in ipsa residet philosophia. At Pitagoras ethimologiam secutus: philosophiam dixit
studium sapientiæ. Nam cum priores sapientiam uocarent cuiuscunq̃ rei cognitio-
nem: ut uulgo uocamus sapientem quemlibet artificem solum deum dixit esse sapien-
tem: hominem uero sapientiæ studiosum. Sapientia igitur: quæ ueriore uocabulo phi-
losophiam nominamus. Stoici dixerunt diuinarum humanarumq̃ rerum esse scienti-
am. Cuius uirtutes tris esse uoluerunt generales. naturalem unam: moralem alteram:
tertiam rationalem. naturalem quidem de mundo: ac quæ mundo continentur. mo-
ralem uero quæ de moribus rituq̃ hominum loquatur. rationalem autem quæ circa
rationem disputationemq̃ uersetur. Alii porro philosophiam esse dixerunt unam ma-
gnam amplamq̃ cognitionem. unde omnes aliæ rerum cognitiones caperent exor-
d

dium. & perinde ipsam trifariæ partiti sunt. in theologiam: quæ seorsum a natura rerū est. mathematicam quæ in quattuor est distributa scientias. Arithmetica. musica. geometria. & astronomia. Tertia physiologiam esse dixere: unde reliquæ postea disciplinæ ab hac inquam triplici uia: sed physiologia: ut hominum uaria opinio est: ita philosophantium. De principiis diuersa sensere. nam Thales Milesius omnium rerum principium aquam dixit de aqua enim cuncta procreari putauit in eamq; resolui omnia. id propterea suspicatus quod omnium animalium semen humidum uidit: & cunctas stirpes: arbores: frutices: & herbas humore coalescere uidit: & augeri: id propterea Homerus de aqua locutus dixit omnia ab oceano ducere originem inquiēs ὤκεαυόν Τέθρεῶν γενέτην καὶ μὴ Τέρα Τηθόν & rursus ὤκεαυόσοοποσ γενέσισ τὰν Τέσι τε τὺ καί: Anaximander autem pariter Milesius rerum principium dixit esse infinitum: & hoc namq; cuncta fieri & in ipsum cuncta corrumpi. ideo etiā mōdos gigni infinitos: rursusq; corrumpi in id unde ortum ducerent. neq; quid sit quod nocet infinitum fati aperuit. Anaximenes ēt milesius rerum principium aerem diffiniuit ab eo ducere originem omnia & resolui in eum putauit animā. n. nām aerē dixit: & mūdum uniuersum spiritu & aere contineri. Anaxagoras Clazomenius rerum principia esse homœomerias. quod quid sit exponit Lucretius inquiens.

Nunc & Anaxagoræ scrutemur homœomerian

Quam græci memorant: nec nostra dicere lingua

Concedit nobis patrii sermonis ægeftas

Sed tamen ipsam rem facile est exponere uerbis

Principio rerum: quam dicit homœomerian

ossa uidelicet de paxillis atq; minutis

ossibus sic & de pusillis atq; minutis

Visceribus uiscus gigni: sanguenq; creati

Sanguinis inter se multis cocuntibus guttis

Ex auriq; putat micis consistere posse

Aurum: & de terris terram concrefcere paruis

Ignibus exiguis: humorem humoribus esse

Cætera consimili fingit ratione putatq;

Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane

Concedit: neq; corporibus finem inesse secundis

Archelaus Apolodori filius atheniensis aerem infinitum rerum fecit principium. Circa

quem densitatem dixit & raritatem: quas aqua: ignemq; eē uoluit. Rursus ab alio prin-

cipio Pythagoras innesarchi filius samnis ad numeros: & cum mensurabilitates: quas uo-

cat harmonias cuncta deducit & mentem causam dicit efficientem: nempe deum. passi-

uam uero causam siluosum nempe uisibile mundum: Naturamq; esse numeri decada:

Cuius potestas in quattuor sit collocata. ideo Pythagorei in eo numero: maximum iur-

andandum posuere: Cuius tales sunt uersus:

ὄυμα τοῦ ἀμῆ Τέτραψυχα παρὰ δὸν τὰ Τέτρακτύν

πᾶσαν ἀεναῖον φυσῆσσι ριξῶμα τε χοισαν.

& nostra inquit anima tetrade constat mente: scientia: opinione: sensu. mentem mona-

dem uocauit. scientiam uero infinitam diadem. opinionem tetrada: quia trias plurium

nomine nuncupata. sensus autem tetradi deputauit: nam tangendi sensum reliquis

sensibus attribuit. Eraclitus & Hippasus metapontinus uniuersitatis principium ignem

fecerunt. densa resolui corpora reliqua in ignem dicentes: & calore cuncta uigere. At

Hippocrates medicorum omnium facile princeps in libro de elemētis negat ullo mo-

do intelligi posse elemētum unum rerum esse principium quando quidem si unum sit

elementum principium fieri non posse ait ut in egritudine corpus ullum deueniat. qm̄

a contrario in contrarium nascitur ægritudo & si qua etiam ægritudo ad sanitatem p-

duci non posse. Epicurus neocleus filius atheniensis Democritum secutus. dixit rerum

omnium principia esse corpora indiuidua quæ atomos uocant: ea dixerunt sub aspectū

non cadere inane non admittere sempiterna: nunq; genita: nec secari posse: aut alterari

& ea moueri p inane: ipsumq; inane infinitū: & atomos infinitas tria his inesse corpori-

COMMENT.

bus figuram magnitudinem pondus. quod epicurus duobus illis attribuit magnitudi-
 ni: & figuræ: quæ fuere democriti. Empedocles Metonis filius agrigentinus quattuor
 elementa uoluit reæ esse præcipia: & potestates præcipales binas amiciciã: & litẽ. inqt. n.
 Ut sint cunctorum radices quattuor audi
 Iuppiter imprimis: qui dicitur arduus æther
 Huic bona succedit Iuno. huic regina infima ditis
 Inde fluentia rigant lachrimis interna animantum
 Socrates Sophronisei filius athæniensis & Plato Aristonis filius atheniensis tria rerum
 fecere principia Deum: materiam & ideam. deum mentem. materiam subiectum. gene-
 rationi & corruptioni. ideam . corporis expertẽ in diuina positam uisione. Aristoteles
 Nichomachi filius stagirites principia fecit entelechiam: quam & formam uocat mate-
 riam. & priuationem: quæ potestatem quoque nominauit. Elementa quinque dixit: quattuor
 corruptioni obnoxia terram. aquam. aerem. ignem. quintũ æthera incorruptibile. Ze-
 no mnasei filius citticus principia rerum bina fecit. deum & materiam efficientẽ cau-
 sam deum patientem aut materiam: quattuorque elementa Apollinarius ex abiso ait mũ-
 dum a deo productum. Hesiodus idem ferme dicit re si minus uerbis: quippe quæ ex cao
 cuncta cœpisse ortum existimauit. Cum itaque sit Ciceroni propositum in his ostendere
 quæstionibus uirtutum affectuumque uires: atque origines: & tam uirtutes quæ affectus de
 anima scaturiant primo de anima dicendum esse existimat. porro quoniam nasci quæ-
 stio potest uiuere ne: an ab hac uita dimoueri bonum: malumue sit in quæstione posi-
 tum est. idcirco diluitur planeque comprobatur mori non esse malum: Verum ita exor-
 ditur ut ostendat. Cum iam pridem se studiis philosophiæ dedisset. senecta ætate: hæc
 scribere temptauerit latinos laudando: ac græcis præferendo. a quibus hæc sunt disputa-
 tiones. inquit ergo. CVM Defensionum laboribus. Idest iudiciali genere. Nam consue-
 uit Cicero accusare neminem defendere autem cum plures quod ipse ostendit in Ver-
 rem inquiring si quis uestrum iudices: aut eorum qui ad sunt forte miratur: me qui tot
 annos in causis iudicialibus publicis ita sum uersatus ut defenderim multos: leserim nemi-
 nem. subito nunc mutata uoluntate ad accusandum descendere. SENATORIISQUE mune-
 ribus. Idest deliberatio genere ESSEM aliquando liberatus. Nempe cesare rem publi-
 cam occupante. QVAE retenta animo. Idest quæ adolescens acceperam memoria-
 que custodieram. REMISSA temporibus. Aliquandiu non exercueram. AD RECTAM ui-
 uendi uiam pertinerent. Duplex namque est ea. una quidem in agendo. altera inspiciẽ-
 do posita in agendo quidem: quæ ad mores tendit: inspiciendo autem quæ ad artes at-
 que scientias attinet. RATIO & disciplina. Ratio quidem quæ inuenit per se disciplina
 uero: quæ ab alio perdiscitur. STVDIO sapientiæ. Ita enim ueteres nominauere ante Py-
 thagoram enim sapientes & ipsa professio sapientia dicebatur. primus Pythagoras: ut
 ipse in hoc opere ostendit Cicero. Philosophos & philosophiam dixit: quod est stu-
 diosus & studiũ sapientiæ. OMNIA nostros aut inuenisse sapiẽtius quæ græcos. Hoc se di-
 xisse ut suos laudet ac hortetur. Cicero in oratore ostendit inquiring atque utinam in
 latinis talis oratoris simulachrum reperire possemus esset egregium non querere ex-
 terna domesticis esse contentos: sed ego idem quæ in illo sermone nostro qui est exposi-
 tus in Bruto multum tribueram latinis uelut hortarer alios. uel quod amarẽ meos: re-
 cordor longe omnibus unum ante ferre Demosthenẽ. ET INSTITUTIS & legibus. Institu-
 tis quidem: quæ rem priuatam domesticamque respiciunt: legibus uero quæ rem publi-
 cam tuentur cuiuslibet ciuitatis suam. OMNI litterarum genere. Idest omni arte atque
 disciplina: quæ litteris traderetur. Homerus fuit & Hesiodus ante romam conditam.
 annis circiter centum sexaginta quattuor ut Cornelius nepos putat. at solinnus ubi de
 asia smirna inquit unde præcipue euitet homero natiua fuit patria. qui post Ilium ca-
 ptum anno ducentesimo septuagesimo secundo humanis rebus excessit: Agrippa siluio
 Thyberini filio albæ regnante anno ante urbem conditam. C. lx Inter quem & Hesio-
 dum poetam. qui in hospitiis olimpiadis prime obiit. c. xxxviii. anni medii fuerunt.
 ARCHILOCHUS regnante Romulo. At ut Cornelius nepos putat clarus fuit tempore

hostilii. LIVIUS fabulas dedit. Valerius maximus in secundo paulatim deniq; ludicra ars ad satyrarum modos perrepsit a quibus omnium primus poeta Liuius ad fabularum argumenta spectantium oculos & animos transtulit. APPIO claudio. Cicero ipse in bruto. possumus appium claudiū suspicari disertum quia senatū iam iam inclinatū a pyrri pace reuocauerit. IN Neruorum uocumq; cantibus. Periphrasticos musicam dicit: q̄ uetustissimis encyclopædian idest omnes cōprehendere disciplinas. quemadmodum multis cōprobatur testimoniis: uelut Alantopoles .apud aristiphanem in fabula quæ est ἰπέισ in scripta.

Α Μ ὁ γ' γὰρ ὁ δὲ μοισή κω ἐπίστα μου

Πλω γραμματων καὶ ταυτα μιν φησιν ἰσχυρῶς

IN SVMMO apud illos geometria fuit. Quintilianus geometriā distributam ait in numeros & formas: ubi si codicis mendositas non est formas pro figuris posuit. siquidē forma cuiuslibet rei dicitur facies: at figura lineas distincta immago nominatur. omnium cum sensu mathematicorum. ut triangula. quadrata altera parte longior. rhombus rhomboides. trapeziū: reliqueq; planæ necnon solidæ. ut cubus. Pyramis. Cylindrus & aliæ eiusmodi: sed si mathematicos audiamus aliam inueniemus esse diuisionem: Heron namque Alexandrinus ita diffiniendo eius prætes ostendit cum inquit γεωμετρία ὄσιν ἐπισήμη μεγεθῶν, καὶ σχημάτων, καὶ τῶν περιεχομένων, καὶ περιεχομένων ταυτα ἐπιφανεῶν, καὶ γραμμῶν, τῶν τε ἐν τούτοις παρῶν, καὶ ἑσέων, καὶ ἐν ἑσέων ἐν μορφῆς, καὶ κινήσεως φησὶνσι Taurus aut Sidonius Geometriam ait δόξαν ὀρθῶν, δὲ βέβαιαν αἰτίαν λογισμῶ. Aristoteles uero ὁ πρῶτος μετὰ ἀποδείξεως. Zeno uero ἔλεγε πρὸς ἀείειν φαντασιῶν ἀμεταπλήρωτον ὁποδίκην. Differre aut oēs geometriā a geodesia oēs uoluerūt. Geodesiam nāq; Proclus Licus ita diffinit γεωδυσία ὄσιν ἐπισήμη τῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς σώμασι μεγεθῶν καὶ σχημάτων διαρεπτικῆ ἢ πωρεπτικῆ. Non dubium autem est quin geometria uersetur circa figuras & numeros: ut intelligit Quintilianus. demonstrantur tamē multa: quantitate continua: quæ discreta idest numero demonstrari non possunt: ut diameter quadrati ad latus numero quam rationem habeat non inuenieris. similiter cum dicimus datam lineā sic secare: ut quod sub tota & una portione rectangulum continetur æquum sit: ei quod sit & reliqua sectio: quadratum itidem cum dato rectilineæ æquū quadratum demonstramus: & alia quæ apud Euclidē in decimo elementorum libro. Principia uero geometriæ heron ait axioma hypothesis: & petitionem post principia uero sunt problema & theorema. ut nostri uero transferunt in latinum ambiguitas & præceptum. Procli uero lycii sententia: ortum habuit geometria ab ægyptiis: a quibus primus Thales Milesius ipsam abduxit in græcia post thalem Mamerthius stesichori poetæ frater: & hippias elius deinde Pythagoras: qui multa mea inuenit præcepta: inde Anaxagoras inde Plato. inde ænopolus chius & Theodorus cyrineus: & Hippocrates. inde leodamas thasius. & Archytas tarentinus. & thetus atheniensis: & Eudoxus gnidius: qui tribus proportionibus notis: tris alias adiecit. inde Euclides elementarius qui multorum dispersa colegit elementa. Junior quidē Platone. Schola antiquior erat hosthene & archimede: qui ambo uno fuerunt tēpore. ITAQ; nihil mathematicis illustrius. Mathematicam heron ita diffinit. μαθηματικὴ ὄσιν ἐπισήμη θεωρητικὴ τῶ νοήσει καὶ αἰσθήσει καὶ ταλαμβανομύω πρὸς τὸ τῶν ὑπερπλήοντων ὄσιν. Ea autem distribuitur in quantitatem discretam: & continuam. discreta aut per se consideratur: & arithmetica facit: aut refertur ad aliud: & musicam constituit: continua uero quantitas. aut consideratur: ut immobilis: & geometriam facit: aut ut mobilis & tum efficit astronomiam. NEC Disponere: nec illustrare possit. Dispositio namque de prudentia pender: nulla si quidem œconomia citra prudentiā laudabilis. Illustrati uero nihil sine facundia potest LICentiam scribendi. Quippe qui eloquendi ignorent rationes. EQ Vibus etiam illa manabāt. Vult Cicero indicare oratoriā facultatē de philosophiæ rōne descendere: quæ & alibi quoq; demonstrauit. tinitus namque uerborū. & crepitaculū quoddā sit nomē eloquentiæ: citra disciplinæ alicuius cognitionem. VIR summo ingenio. Hæc præcipua laus Aristotelis. SCientiæ copia. Nam non oratoria modo facultate & stilo aureo

COMMENT.

usus est: sed quantum rhetoricam poeticamque retinuerit. de his tradita praecepta ostendunt: mirificum quoque acumen libri: tam moralis quam naturalis philosophiae: ac dialecticae: ut ubertatem praesferant de animalibus libri atque problemata de cunctis rebus. Isocratis rhetoris gloria: extitit igitur iam senibus illis quos paulo ante diximus Isocrates cuius domus Cunctae graeciae quasi ludus quidam patuit atque officina dicendi magnus orator & perfectus magister: quique forensi luce caruit: intraque parietes aluit eam gloriam: quam nemo meo quidem iudicio est postea consecutus. Is & ipse scripsit multa perspicillare: & docuit alios: & cum caetera melius quam superiores: tum primus intellexit etiam in solita oratione dum uersum effugeres modum tamen & numerum quendam oportet seruari: ante hunc. n. uerborum quasi structura & quaedam ad numerum conclusio nulla erat: aut si quoniam erat non apparebat. haec ipsa in bruto: at Quintilianus Isocrates inquit in diuerso genere dicendi nitidus & comptus & palestra: quae pugnae magis, accommodatus omnes dicendi ueneres sectatus est: nec immerito auditoriis enim se non moliciis comparat inuentione facilis: honesti studiosus. in compositione adeo diligens: ut cura eius reprehendatur. HANC enim perfectam philosophiam semper indicaui: Subaudi quae uariare disciplinarum cum facundia amplecteretur cognitionem. Nam philosophiam dici uoluit: tam platonica: quam aristotelica secta. magnam quaedam disciplinam: quae cunctas in se se artes atque scientias colligeret: quam Platonem placuit moralem ueram dici philosophiam. SCHOLAS id est uacationes & otia. nam scholazo. uaco significat & otior. unde schola otium. DECLAMITABAM causas. Id est fictas actirabam orationes. id enim declamare est. SOCRATICA ratio. Platonis dialogi in quibus disputat Socrates. Nam Plato in epistolis inquit: quae scripsi socratis fuerunt. MALVM mihi uidetur esse mors: quae a latinis mors a ueteribus graecis moros prima correpta dicebatur quod sit animae a corpore separatio. nam merizo. unde moros diuidere significat. CONSTARE uis. Id est in eadem sententia permanere. MISERIAE finis in morte. Ita Aristoteles in ethicis. ait omnium tremendorum finem esse mortem. TRICEPS apud inferos Cerberus. Custos inferorum ianuae Cerberus dicitur a poetis hunc autem alii tricipitem dicunt: ut hic Cicero. Pindarus ceterum ait habere capita: At Esiodus quinquaginta cocyti fremitus: graece κρόκιδος ululo dicitur. quia ululatus est inferorum. TRAIECTIO acheruntis. Acheron fluuius est prope acherusiam: quod erachleae promontorium est: inde ad inferos descensus putatus est: hinc acherus acheruntis: ut trapezus trapezuntis: cerasus cerasuntis. hydrus hydruntis: inde Lucretius Acherusia templa dixit. Acheron uero acherontis: quare fallitur Priscianus opinatus acherunte sub imo a Lucretio dictum per. u. factum ab eo quod est acheron. SITI enectus tantalus. Iouis & Plotidis nymphae filius Tantalus hac torqueri pena apud inferos peribetur: ut demersus in aquis potare non queat. superne ad os poma pendere: & perpetua fame affligi. Euripides tamen & quidam alii dicunt capiti saxum iminere: quod significat auarum hominem ueluti tradidit Lucretius.

Nec miser impendens magnum timet aere saxum

Tantalus: ut fama est cassa formidine torpens

Sed magis in uita diuum metus urget inannis

Mortales. cassumque timent: quem cuique ferat fors

TYCII iecur a Tycio terrae filio ciuitas tityus uocata: ut a priolao priolao ticyi filius barynus fuit nymphis: & calistrati sententia. Euphemius ait neptuni & europae ticyi filiae filium fuisse polaum. de ticyo Lucretius.

Nec ticyon uolucres ineunt acherunte iacentem

Nec quid sub magno scrutentur pectore quicquam

Perpetuam aetatem possunt reperire profecto

Quamlibet innani proiectus corporis extet

Qui non sola nouem disparis iugera membris

Obtineat: sed qui terrae totius orbem

Non tamen aeternum poterit perferre dolorem

Nec praebere cibum proprio de corpore semper

Sed ticyus nobis est hic in amore iacentem

Quem uolucres lacerant atque exest anxius angor

Aut alia quauis scindunt torpedine curæ
 TVm illud quod sisyphus uersat saxum. Lucretius.
 Sisyphus in uita quo nobis ante oculos est
 Qui petere a populo fasces fanasq; secures
 Imbibit & semper uictus tris bisq; recedit
 Nam petere imperium quod inane est nec datur unq;
 Atq; in eo semper durum suffere laborem
 Hoc est aduerso nixantem trudere monte
 Saxum: quod tum summo iam uertice rursus
 Voluitur. & plani raptim petit æquora campi
NEQVE profuit hilum. Nonius hilum breue quoddam. Lucilius quod tua laudes
 culpes non proficis hilum. festus hilum putant esse: quod grano adheret ex quo nihil
 & nihilum. **MINOS** Rhadamanthus. Hi fuerunt Iouis filii & europæ: qui apud inferos
 iudices animarum etiam perhibentur. a Minoe minoides sunt dictæ ciclades: quia Mi-
 nos illis imperauit. **ERIT** maxima corona. Idest magnus hominum consensus. **DELI-**
rare. Insanire ducta translatione a fossa agrorum quæ lyra dicitur ad excipiendam quæ
 officiat uliginem. **DESertus** esse possem. Ob ingentem multitudinem quæ id credit.
 sane quænam sit ratio animarum puniendarum. Diuus Augustinus docet de spiritu &
 anima inquiens. Animæ siquidem quæ in corporibus uiuentes per delectationem re-
 rum uisibilibus corporalibus imaginibus afficiuntur a corporibus exeuntes in eisdem
 imaginibus tormenta patiuntur: propterea enim corporalibus passionibus ibi teneri
 possunt: quia a corruptione corporalium affectionum hic mundatæ non fuerint: quam
 corpulentiam de corporis dilectione traxerunt quorundam animæ in eisdem locis in
 quibus culpam commiserunt puniuntur: quædam uero abditis receptaculis usq; ad ul-
 timam resurrectionem continentur: sicut una quæque requie digna est: uel miseria. Idem.
 c. xlviii. psalmo. Infernum hoc appellamus: quod inferior pars mundi sit: dracones &
 omnes abyssi. abyssi profunditates aquarum sunt maria omnia. nubilosus iste aer ad
 abyssum pertinet ubi nubæ. ubi uis uenti. ubi tempestates. ubi pluuia coruscationes:
 tonitrua: grandines: niues: & quicquid uult deus super terram fieri omnia ista hic fiunt
 prope terram: & aliquando sunt homines in cacuminibus montium: & nubes sub se ui-
 dent & fiunt pluuia & apparent bene intentis ista quæ perturbato aere concitantur hic
 fieri in ista mundi parte infima. propterea ad ista caliginosa idest ad hunc aerem tanquã
 ad carcerem damnatus est diabolus de apparatu superiorum angelorum. **QVIS** enim
 est tam excors. Amens sicut uecors: quoniam uitalium potentia in corde residet & spi-
 ritus: unde & acumen ingenii: unde & cordatum ueteres dixere sapientem. **SI ENIM**
 sunt nusquã esse non possunt. Ut nullam loci teneant denominationem. alioqui intel-
 lectus: ut inquit Alexander: ipseque animus in loco non est: non enim in corpore tanquã
 in loco: quoniam corpus animi est instrumentum: qui euolat incredibili celeritate per
 omnes mundi tractus. **IAM** mallet cerberum metueres. Minus delirum inquit fuerit
 Cerberum metuere: & quæ de inferno diximus: quæ impossibilia factu & contraria crede-
 re. deducit enim Cicero secum disputantem argumentatione ad id quod factu impo-
 sibile est: quo demonstrandi genere sæpe utantur mathematici resoluendo sicut aliter
 ad principia perueiundo. Nam & a principiis quæ sunt post principia. fiunt etiam ar-
 gumentatione demonstratiue. nempe componēdos. **HAEC** quid de te recordere. Ve-
 nusta Ciceronis irrisio. **CVM FVERINT** eos miseros esse. Ideo miseros inquit arbitror
 quia esse desierunt. **QVONIAM** me uerbo premis idest occupas nempe uerbo substan-
 tiuo: quia protuli uerbum dicendo sunt miseri. **ID ESSE** aut non esse. Nam de quodli-
 bet dicitur esse uel non esse. **AN TV** dialecticis. Idest præceptis artis differendi. Nam
 quæ a græcis dialectica a nostris ars dicitur differendi. ἀλλὰ λέγομαί. n. differo signifi-
 cat. **NE** Imbutus quidem es. Idest parum modo aliquid non attigisti. imbutus enim
 qui hausit aliquid modo. Horatius litterulis græcis imbutus: & idoneus arti. Festus ta-
 men imbutum inquit est quod cuiuspiam rei succum bibit: inde infantibus an uelint
 bibere dicentes bu. syllaba contenti sumus. **SIC** mihi i presentia occurrit. Nam ut nūc
 Cicero quod græci axioma pronunciatum dicit: ita aliquando proloquiū. sicut & Au-
 lus Gellius

COMMENT.

In Gellius aliquando effatum uelut in hortensio. nempe fundamentū dialecticæ est: quo quid enuncietur. Id autem appellant axioma: quod est quasi effatum: aut uerum esse: aut falsum: modo enunciationem uelut nunc omnes ita ipse in disputatione de fato: ut appellarem axioma. per se enim id nomen habet. At in argumentatione propositio nuncupatur. indicatiuaq; oratio est q̄ solam orationem esse dialectici uoluerunt. solet quo dici axioma indemostrabilis oratio. nam in omni argumentatione admittitur aliqui uia ut pote principium ueluti omne totum est maius sua parte. aut recipitur pro confesso. Cum tamen egeat probatione id axioma nuncupatur. non quod in questione positum est. non etiam illud: ex cuius consensu nexus efficitur. AVT NIHIL dicis omnino. Nam si neq; uerum: neq; falsum dicis nihil dicis: at qui sine uerbo. nec uerum nec falsum pronuncians nihil ergo dicis. CVM! AIS miser. M. Crassus. uideo calcem idest mortem. NIHIL Sit præterea extimescendam. Nam ut etiam inquit Aristoteles omnium tremendorū finis est mors. MORI. VOlo: sed me eē mortuum nihil estimo: Est ēt illud epicharmi καὶ ἀπὸ λῶε ὄθου ἡ λῶε παλιγγαμεν εἰσ γαν: πνευμα δαυω. uerbum uerbo reddam hoc dicit: & abiuit unde uenit iterum. terra quidem in terram. ut spiritus autē sursum. VT ENIM nō efficias quod uis. Quamuis inquit non efficias ut bonum sit mors. INTERpellabo. Idest loquentem interrumpam. nam interpolare est in nouam formam redigere. Plautus in Amphitryone. illic homo me interpollabit. meumq; os finget denuo: & interpolles uetulae quæ se in nouum formant modo ut uiris placeant. Idem albi tum istæ uetulae interpolles edentulae. Plinius Libro. xviii. & spartum alitur. etiam diuersum ueluti natalium sit impensa est quidem eius natura interpollis. Nonius. Interpollare est mittere & interponere ad nouam formam euertere. fingere. M. Tul. in uerrem actione secunda aliquid demendo mutando interpollando. & est tractum ab arte fullonia: quæ poliendo diligenter uetera quæq; quasi in nouam speciem mutant. CONTInentem orationem. Sermonē perpetuum. PYThius apollo. A pythone ciuitate ubi colebatur pythius est appellatus Orpheus.

ἴσῃ αἰ πρῶτον οὐ μελέωμ ἕκαστη βόλε μάγτι.
ὄσ λαχέσ ἡ λιβα τούκορύφῃ σπαμαστίδα πῆξῦν
σῆῦ ἀρέτην οὐμῶ.

SED VT homunculus unus. Hoc Platonica imitatione ex timeo sumptum est. PERcipi ea posse dicunt. Idest mathematicis demonstrationibus comprobari. TV VT uideatur. Sub audi'facito. est enim allipticos dictum. SVNt enim qui discessum animi a corpore. Hic Cicero incipit uarias philosophorum de anima aperire sententias. Itaq; non erit alienum nos quoq; eminentiorum tradere opinionem philosophorum. Democritus enim & Epicurus: ac stoicorum philosophorum omnis conuentus corpus animā esse pronunciauerunt qui tamen inter se differunt in essentia eius distinguenda. Nam Stoici ipsam flatum dicunt & calidum & succensum. Critias sanguinem. Hipon philosophus aquam. Democritus ignem globosas namq; figuras a tomorum unde ignis & aer constat animam dixit efficere. Eraclitus uniuersitatis anima euaporationem de humiditatibus: at in animalibus exoriri eius generis euaporationem tam intrinsecus q̄ extrinsecus eamq; esse animam. Atqui animam dixerunt uacare corpore. opinione in numerabili inter se discentiunt: quorum alii essentiam dixerunt immortalem: At alii uacare quidem corpore. at neq; essentiam: neq; immortalē. Tales igitur primus animam dixit semper sese mouentem. Pythagoras uero numerum sese mouentem. A sclepiades medicus coexertationem sensuum. Alchmeon immortalem esse animam pronūciavit: quod immortalibus a similetur. Id autem ei in esse ut semper moueatur: sicut diuina omnia lunam solem. stellas & celum totum. Galenus nil quidem profert sed indemonstratiuis sermonibus de anima se dicturum nihil ostendit uisus tamen est a probare animam temperamentum esse atque complexionem: uerum si temperamentum corporis anima est. Cum nullum sit sine temperamento corpus omne corpus habebit animam: ergo neq; lapis: neq; lignum: neq; ferrum anima carebunt. Plato autem animam ait esse essentiam intellectiuam per se mobilem in numerum armonicum. Aristoteles uero ait enthelechiam primam corporis naturalis instrumentalis potentia uitam habentis. Clinarchus armoniam quattuor elementorum: hoc est concordiam

elementorum nempe & calido & frigido & humido: & arido consonantiam. Manichei unam putauerunt esse animam diffusam in omnes at rursus in sese redeuntem: quorum alii multas ac differentes specie. Alii unam specie & multas numero. ALII Cor ipsum animus uideatur. Plato Democritusque in toto capite esse animum dixit. Straton in parte capitis anteriore. Erasistratus in cerebri cartilagine: que uocat epicranida. herophilus in cerebri cauitate: que ab eo basis nominatur parmenides in toto thorace: & epicurus: & stoici omnes in toto corde: aut in spiritu: qui circa cor. Diogenis in cordis cauitate arteriaca que spiritalis est. Empedocles in sanguinis constitutione. Alii in cordis colo. Alii in cordis cartilagine. Alii in septo transuerso: quod diafragma a grecis nominatur. posteriores quidam a capite ad septum transuersum usque penetrare. Pythagoras uitalem uim circa cor rationalem & intellectuam circa caput. Pythagoras tamen & Plato animam trifariam diuiserunt. Primo rationalem indiuisibilem fecerunt irrationalem autem partiti sunt. in irasibilem: & concupisibilem que distributionem Aristoteles quoque secutus est. Stoici ex octo partibus constare uoluerunt quinque sensibus attribuendo. Sextam uocalem appellando septimam feminalem. Octauam ducem. a qua hae omnes deducantur tanquam polipodis fibrae. Democritus & Epicurus binas ei partes attribuerunt rationalem. in thorace residere dixerunt: at rationis expertem in toto corpore dispersam. Democritus in super nihil uacare putauit anima. Nam & mortua corpora aliquid animae habere ratus est: & ubicunque calorisset aliquid. sensibili parte multa diffuente. IPSE Autem animus ab anima dictus est. Nam uidetur uterque dictus ab eo quod animos graece: uentus latine dicatur animum tamen solemus mentem: & rationis sedem appellare. animam uero rationis expertem. ZENONI stoico animus ignis uidetur. At in totum si anima corpus est ergo pascitur. & si minuitur sanguis minuatur ipsa necesse est: quod minima uerum. VERVM numerum dixit esse. Hoc si est ergo quantitas discreta cum tamen sit anima continua. Quendam phytotam senem φυτιόν namque locus est aquo phytio ta. QVAM ait a deucalione ortum. Sane prometheus & apimetheus fratres filii iapeti fuere: ut alii asopi & clymenes: uel themidis. epimethei autem & paderae: quam omnes dicuntur dii procreasse deucalion & pyrrha. QVATTUOR illa genera principiorum esset complexus. Quattuor dicit elementa. terram. aquam. aerem. ignem. QVINTAM quandam naturam. Quintum dicit elementum nempe. aethera. sane Aristoteles: ubi de animalibus locutus est inquit substantiae quae natura constant partim in genitae immortalesque saeculis sunt omnibus partim ortus participes: atque interitus intelliguntur: sed partem illam aeternam & perinde nobilem ac diuinam minus ideo possumus inspicere: quod admodum pauca illiusmodi sensui patent quorum beneficio: tum de ea ipsa parte diuina tum de eis: quae nosse cupimus facultas nobis cogitandi indagandique supereditur res mortales: ut stirpes: ut animantes. Idem aliquanto post proprium autem est finis cuiusque generationis quamobrem demente etiam quo nam tempore & quomodo & unde eam recipiant: quae principium id participant plurimum dubitatur. & paulo post. restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat eaque sola diuina sit. nihil enim cum eius actione comunicat. actio corporalis. sed enim omnis animae siue uirtus. siue potentia corpus aliud participare uidetur. idque magis diuinum quam ea quae elementa appellantur: uerum prout nobilitate ignobilitate uel animae inter se differunt: ita & natura eius corporis differt. Item corpus autem geniturae in quo semen animalis principii contentum utraque prouenit partim separabile a corpore in quibus diuina pars comprehenditur qualis est: quae mens appellatur. partim inseparabilem hoc in quam geniturae semen dissoluitur: uersumque in spiritum euanescit. QVINTUM genus adhibet uacans nomine: & si ipsum animum entelechiam appellat. Chalcidius quam appellat Aristoteles entelechiam haec forma est corporibus accidens ut censet Plato: quam hic specialem essentiam nuncupat. & est imago speciei purae a corpore & intelligibilis penes quam dignitas exemplaris igitur iuxta hanc formam qua formantur corpora nomina esse imposita rebus uerum est animam tamen esse formatile: hanc speciem nemo ei concedit hoc quippe formatile fit: & corrumpitur corporibus solutis. anima uero omni corpore antiquior habes olim & ante coniugationem corporis. substantiam propriam extinctisque animalibus separatur: sine perpetuitatis in comodo: utpote quam constat in aeterno

COMMENT.

æterno esse motu. Alexander autem inquit potentia quidem prima existentia. entelechia uero postrema. nã dissoluto uniuerso horum entelechia quodlibet efficitur. Nicephorus uero Aristotelicam animæ diffinitionem. ita exponit entelechiam inquit primam dixit perfectionē actionis producētem: nouit nãq; & secundā entelechiam. nempe actionem inquit igitur animam primam entelechiam. idest perfectionem habētem: ob q̄ perfectum habet corpus uiuere agnatum. hoc enim est potentia uitam habens nō quod prius sit corpus potens uiuere. non utiq; & uiuens etiam tunc actio ei efficit aduentante ei anima. hoc enim neq; in animalibus: neq; in stirpibus est prorsus inuenire sed omnino animalium simul. & ambo corpus & anima. Caterum entelechia prima corporis dicitur. potentia uitam habentis anima. propter lignum: propter lapidem propter ferrum aliq; omnia. quibus non est agnatum & posse uiuere. adiectum autem est naturalis ob artificialia corpora ut sellæ uel lecti: uel alterius arte fabricati ubi non est perfectio neq; ulla anima. At Nemesius Aristotelicam animæ reprehendēs. animæ diffinitionem primam inquit entelechiam uocat formam. secundam uero actionem. at qui prima pars passiva est animæ: quā aiām uocat. rationalē ab ea separans. oportuit uero omne simul accipere hominis animam. ac non a parte diffinire. entelechiam igitur Aristoteles dixit: quod enteles. perfectionem significet & echo habeo. **Q**VA si quādam continuatam motionem & perennem. hic institerunt quidam aduersus Cicero-nem. existimantes non entelechiam per te litteram. sed endelechiam per. d. litteram fuisse interpretatum. quod endelechia continuationem significet quasi uero uerbum uerbo interpretari sit necessarium. Cum sæpissime cōtra fiat. nam sicut ethimologiam. ueriloquium uerbum uerbo reddentes dicimus: nec minus originationem quod græce pathos potius affectam uel perturbationem: quam passionem dicimus non uerbū: sed sensum secuti. ita analogiam proportionem dicimus quod græci dolopis Cicero uocors transfuit. quod nihil cum uerbo habet commertii: & infinita eius modi alia. satis ergo habet Cicero si aperit sensum aristotelicum: quem opinatus est his uerbis explicari. siquidem motionem neque in neutro uerbo inuenias siue per a: siue per t scribas. At quod dixit perennem magis congruit cum entelechia quia entelis perfectum dicitur. Cum igitur putauerit Aristotelem uoluisse ad motum animæ perpetuam perfectionem referre animæ. sine ullo interuallo ut res habet: & ut ipse etiam confitetur. transfuit continuata motionem & perennem. ut mentem aperiret Aristotelicam. **LE**VIBVS & rotondis corpusculis. Idest Antomis illis inquam pusillis corporibus: quæ rerum omnium fecit principia. **CON**CVRSV quodam fortuitu. Omnia siquidem fortuna & casu fieri ratus est. **AP**VD ISTOS: Subaudi autores atomorum. ut Democritei & epicurei. **S**PEM afferunt. Quippe quod animam esse dixerunt immortalē. **DO** VERO. Subaudi interire. **Q**VAMVIS optimam. Idest quantumcunque optimam. **Q**VOD in omnibus causis. Idest in omni quæstione autorum optimorum plurimum ualet approbatio. qua & ipse Aristoteles frequēter utitur. **ET** P Rimum quidem omni antiquitate. Volens Cicero animorum ostendere immortalitatem argumentum sumit probabile ab eo quod senserunt antiquissimi. hoc enim probabilis argumenti proprium est: ut ab antiquis a peritioribus a multis capiatur argumentum quod non poetis & oratoribus modo: sed etiam philosophis est usurpatum. Nam & Aristoteles ubi connititur mundi æternitatem ostendere. etiam ab antiquissimorum opinione ut hic Cicero argumentatur. **ET** Diuina progenie. Crediti enī sunt primi illi homines a cælestibus essentiis ortum duxisse: id quod in genesi Moises. uidentes inquit filii dei filias hominum: quod essent pulchre acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. **Q**VOS cascōs appellat Ennius. Cascōs inquit Festus priscos Ennius dedit intelligi ut illo uersu. q̄ primū cascī populi genuere latini. **N**EQ; ex sensu & uita subaudi corporeæ qua nūc fruimur. nã uita per animā & in aiā ē: & perinde p aiām a corpore exeuntē uitā adhuc habemus. **E** PONTificio iure: qd̄ sanxere pontifices nēpe de rebus sacris ita appellati: a posse & facere uel uarro putat a ponte sublitio tum exstructo. tum reparato. **ET** Cærimoniis. Quæ uocabulo græco noiāmus mysteriadiſtæ cerimoiæ a cerete oppido: ut ait Valeri⁹ maxim⁹ unde repata q̄q; a carēdo qdā dixerūt.

INTVSCVL.

IN Cæteris humi retineret. Ita enim illi migratione a terris in celum esse putauerunt illustrioribus. Nos uero longe melius etiã ignobilissimis per fidem spem: & caritatẽ: quã in dño nostro Ihesu xpo habemus. CVM diis agit æuũ Idest uiuit. ppetuũ æuũ. n. quasi a iã cõv Idest semper existens. HINC liber. Idest bachus: sed quia multi fuere nominis addit. DE SE male natus. Qui inuentor uitium colendæ ob beneficium datum mortalibus pro deo cultus est. TYNDARIDE fratres. Castora & polucem dicit. Oebalus enim perieris filius lacedæmoniis imperauit: huius filii tyndareus icharus arne: & hypbothon. Tyndareus autem ledam habuit uxorem: quæ tradita est a Ioue in cigni formam mutato compræssa: cuius compressus peperit oua bina e quorum altero clytemnestrã: & ælenam habuit: ex altero autem castora & pollucem. extaumentia rammisia: quæ ea fouit oua: ut ait calimachus. QUID ino Cadmi filia. Traditur in fabulis athamas a Iunone in furorem deductus ob uxoris athamantis sãmelem a Ioue dilectam pelicem learcum filium. sagitis confixisse: cuius metu correpta ino palemonem filium comunẽ suum & athamantis amplecta se misit in pelagus: unde mutato nomine ambo marini dei habiti sunt. Ino quidem a græcis leucothea Idest alba dea a latinis matuta nominata. Ouidius leucothea grais matuta uocabere nostris. palæmon autem a græcis melicertes a nostris portunus. Ouidius quem nos portunum sua lingua palemona dicit. HVMANO genere completum est Idest hominibus refertum: qui alterius in celum cõmigrarunt. QVONIAM es inimicatus. Idest religionis initia subiuiisti. PHISICA didicissent. Idest naturæ causas cognouissent: quas eruere & scrutari moliti sunt physiologi. VIS quibusdam. Visa uocat: quæ græci phantasmata. DE DIIS praua sentiunt prisca namq; illi presertim poetæ: quos coluerunt deos. eosdem multis teneri uitis cõfixere. LEX Naturæ putanda est. Quia non cuiuspiam sanctione: sed animæ natura firmata est. SERIT arbores. Velut palmas: quæ centesimo postea anno uix factum primum edere perhibentur. IN SYNEPHEBIS. Fabulæ ennianæ nomen est sinephægi. QUARUM aspiciet baccham ipse nunq̃. Idest factum dicitur bacha bachans mulier & bacha unio: siue margarita. Horatius. quæ rotodioribus honusta bacis ambulet: & bacha sine aspiratione factus arborum. Iuuenalis. bacha nutrita sabina. & hic proprie tamen distinguitur: ut teneri corticis factus poma a potu dicantur. sicut duri corticis nuces qui uero medii inter utrosq; glandes. nam & inter glandes Plinius posuit castaneas. At bacha uelut oliuæ. Corna. & lauri factus. Adoptiones filiorum. Cum in alienas transeunt hæredes familias. SEPVLCRORUM monumenta. Vlpianus de religiosis sumptibus funerum. LOCUM in quo seruus sepultus est religiosum esse. aristo. ait florentinos monumentum generaliter est memoriæ causa imposterum prodita in quo si corpus. uel reliquæ in feratur fiet sepulchrum. si nero nihil eorum inferatur erit monumentum. memoriæ causa factum quod græci centophion appellant. QVOD elogia significant. Elogium est testificatio de aliquo. siue uituperationis: siue honoris causa. Quintilianus si & hereditum a se filium pater testatus fuerit elogio: quod is meretricem amaret. OCIO so temistocli. Qui dux fuit atheniensium. LICUIT epaminundæ. Qui dux thebanorum de quibus ducibus pleriq; multa: sed in primis Emilius probus. AVGURIUM futurorum. Augurium præfagium dicit. NEC Funere faxit. Superuacuum est fletu qd etiam metrum respuit. Cum ibidem dixerit nemo me lachrymis decoret. VOLITO ninus per ora uirum. Ninu legendum est. solebant enim ueteres in carmine. s litteram elidere. ut etiam Cicero meminit in oratore quo uocalis antecedens corripeteretur: ut sæpe Lucretius fecit sicut fierent ex infantibus paruis & ennius oua parere solet genu pennis cum decoratum. QUID enim fidiã. Huius rei meminit Valerius maximus: sed Aristoteles aliquanto uberius in libro de modo inquiring φασι δὲ καὶ τὴν ἀγαλματοποιὸν φιδίαν κατασκευάζομενον πρὸς τὸ ἀκροπόλει Ἀθηναῶν, ὃν μέση αὐτῆς τῆς ἀσπίδος τὸ ἑαυτῆς πρόσωπον ἐτύπωσε αὐτῆς, καὶ σωδῆσαι ἐξ ἀγάλματι διαφανοῦς στήθος δημοκρίτας. ὥστε δὲ ἀνάγκης εἶπεν βάλειν αὐτὸν περιλαβεῖν, δὲ συμπαντὶ ἀγάλματι λύνειν τε, καὶ συγχεῖν, hoc ē aiūt et statuariũ fidiã mineruæ in arce statuã fabricasse i cui⁹ scuti medio sui similitẽ. ita iclusit faciẽ & statuæ alligauit pspicuo opificio: ut si qspiã an ferre uoluisset. tot uniuersã statuã dissolueret: atq; cõfunderet. Sed ut deos esse nã opinamur deos celestes uocat essentias uel quia

COMMENT.

uel quia deos græce latine metus dicitur. quia metuendi sint uel mutatione litteræ ab eo quod græce theos dicitur. accurrendo nomen habens. quod corpora celestia perpetuo sint in cursu: ita namque Plato nam maximus ille opifex cuius nutu reguntur omnia nomine nullo comprehendi potest sicut nequidem mente ulla at probari facile potest eē numen. nec enim quispiam potest ambigere essentiam esse q̄ quilibet spectat ut lapis est: & lignum & equus: & homo. fateatur & quilibet sensum in esse animali. tangit enim & uidet & audit & olfacit & gustat. uis quoque imaginandi perspicitur ut in araneis: apibus formicis est memoria uelut canibus: & equis. at est etiam inter ista omnia uis quædam melior. Cognoscendi intellectilis. unde artes atque scientiæ. unde cogitatio solers. se in cælum usque attollit. Cum hæc ita esse manifestum sit. necessario aliquid est excellens a quo hæc componuntur neq̄ enim domus aut nauis. sine artifice potest fabricari. Cum ergo hæc speciosissime compacta. sine opifice esse non potuerint. & cum hæc omnia temporale habuerint principium. illum opificem. sine tempore ullo esse necesse est & quoniam hæc corruptioni sunt obnoxia. illum opificem omnino temporis expertem atq̄ incorruptibilem esse necesse est. si igitur quod productum est. est aliquid. est etiam aliud quod antecedit. si est sensus. est aliquid supra sensibile. si est intellectus ac mens. est etiam supra id intelligens atque eminens: & ob hoc deus est. **EX QVO** dictum est mori. Cicero ipse in libro de legibus hic est inquit ille situs uere nam siti dicuntur hi: qui conditi sunt. nec tamen eorum ante sepulchrum est q̄ iusta facta. & corpus cesum. & quod nunc comiter in omnibus sepulti penitus humati dicantur. id erat proprium. tum in iis quos humus iniecta contegerat. eūque morem ius pontificale. Confirmat. nam priusq̄ in eos iniecta gleba est. Locus ille ubi crematum est corpus. nihil habet religionis. iniecta gleba tumulis & humatus & gleba uocatur. adsum atque aduenio Acheronte: ut apud Euripide in Eucuba Polidori loquitur imago.

Η κρηνη νεκρων καθ' ἑμῶν, καὶ σκόρον πύλασ
 λιπῶν, ἴν' ἄδης χεῖρὶς ὤκειται θεῶν,
 πολύδωρος εὐχέβης ποτὶς γαργῆς τῆς κισέως,
 φειάμου τε παῖδος.

ATQVE Ardua. Idest uix superabili. **SAXIS** pendētibus. Idest præruptis. ac ruinam minantibus. **CALIGO** inferum. Obscuritas inferorum. **NON** poterant mente completi. Quia sub sensum corporis non cadunt animi. inde homeri tota necyomantia idest mortuorum diuinitio. quia necys. os mortuus & mantia diuinitio. dicitur autem ab aliis psychopōpia & psychagogia & necromantia. pro eodem. nicephorus itaq̄ aiunt igitur inquit græcorum & chaldæorum sapientes. alios quidem demonas esse aerios. alios aquaticos ac marinos. alios tereftres. alios subterranea incolētes. & eorum alios gaudetur nidoribus. alios cruoribus. alios inquinamentis quibusdam. & adhuc alios aliis ideo in oraculis mandasse appollinem. aliis atq̄ aliis utendum sacrificiis per necyomantias. per hydromantias. aliis per aeromantias & aliis per alias. atq̄ hæc Apollo in oraculis. quemadmodum inferis in foueam mitendum sanguinem. Cum melle nymphis. nec non uinum apud Homerum Circe Vlyffem facere iubet. his uerbis.

ἦτοι εἰς ἄδην κρηπύοντα βόθρον ὀρέξαι ὄσον τε πυγύσιον, ἄθα κῆ ἄθα. ἄμ' αὐ τῷ δὲ χολῷ χεῖρας
 πασι νεκύεσσιν. πρῶτον μελιερήνω, μετέπειτα δὲ ἠδὲ οἴνω. ἢ τέρων δ' αὐτ' ὕδατι. ἠδὲ δ' ἄλλοι
 τα λθυῖ. παλλύειν. αὐτὰρ ἐπὶν δύχῃσι λίση κλυτὰ ἔθνεα νεκρῶν, ἄθ' οἴν' ἀρνύδον ἔξειν, θῆ
 λῆ τε μέλαιναν. αὐτὰρ ἔξ' εἶπος ὄξυ δρυαστά μινος παρὰ μηρῶν, ἠδ' ἄρα μὴ ἔαν νεκύον ἀμενηνά. κῆ
 ρίωα αἵματος ὄσον ἴμεν πρὶν τερεσίκο πυθέσθαι. **NECROMANTIA** faciebat. Idest diuinationes de mortuis. quia necrosmortuus & mantus nates. **AVERNI** lacus. Lucretius.

Principio quod auerna uocantur nomine id ab re

Impositum est: quia sunt auibus contraria cunctis

E regione ea quod loca cum uenere uolantes

Remigio oblita pennarum uele remittunt

Præcipitesq̄ cadunt molli ceruice profusæ

In terram si forte ita fert natura locorum

Aut in quam si forte lacus sub tractus auerni

PVLMONum vi. Idest arteria per quã spiritus recipratio. **REVO**care mentem a sensibus. Idest a cogitationẽ abducere a corpore. **AB CON**suetudine. Idest ab eis quæ sentire consueuimus. **FER** Erides syrus. Is præceptor fuit Pythagoræ: qui pediculari periit morbo & primus soluta scripsisse perhibetur oratione. **MEO** Regnante gentili. Gentiles inquit ipse in topicis sunt qui inter se eodẽ nomine sunt. non est satis: qui ab ingenuis oriundi sunt. ne id quidẽ satis est: quorũ maiorum nemo seruitutẽ seruiunt ab est etiam nunc: qui capite non sunt diminuti hoc fortasse satis est. nihil enim uideo scæuolã pontificẽ ad hanc diffinitionẽ addidisse. **MEO RE**gnante gentili. Idest Tullio rege: unde nos ducti. Silius italicus in octauo.

Tullius æratus raptabat in agmina turmas

Regia progenies: & tullo sanguis ab alto

In dole proh quanta iuuenis quantũq; daturus

Aufoniã in populis uentura in sæcula ciuem

Ille super gangem super ex auditus: & indos

Implebit terras uoce: & furialia bella

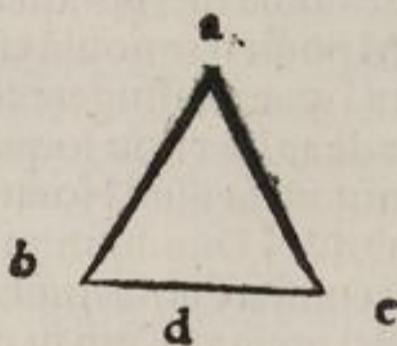
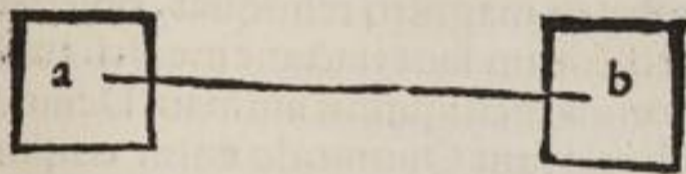
Flumine cõpescet linguã: nec deinde relinquet

Par decus eloquio cuiq; sperare nepotum.

Ipse autẽ in bruto uidetur ei accidere sententiã: ut ab alio Marco Tullio uideatur descendere cũ dicit: ut si ego me a Marco Tullio esse dicerẽ: qui Patricius cũ Seruio Sulpitio Consul anno. x. post ex acto reges fuit. **MAGNAM** illã grãciam. Nam magna grãcia olim pars Italiã illa ultima ad ionium pelagus est appellata Ouidius itala nã tellus grãcia maior erat. uenerat Euander magna cũ classe suoꝝ. uenerat alcides. Clarus uterque genus. **NVLLI** alii docti uiderentur. Quod eximius fuerit mathematicus nec quispiam sine mathematicis doctus fuerit existimatus. **NISI** Quod erat numeris: aut descriptionibus explicandũ. Idest mathematicis demonstrationibus cõprobandũ quæ aut numeris: aut figuris solent explicari musica nãq; tota ratio atq; subtilitas ratio nibus: ac proportionibus numeralibus cõprobatum sicut Astrologia non numeris modo: sed etiã figuris tã solidis q̃ planis ad omnes astroꝝ motus cõprobandos. **ARCHITã** tibi matũq; cognouit illustres sane philosophos mathematica doctrina in primis insignes ac quia timæi secutus est sententiã de mundi ortu eadẽ fere quæ ille disputauit. **QVAM** cũ istis. Sub audi aliis philosophis. **MACTE** uirtutẽ. Idest magis auctã. Horatius macte uirtute esto inquit. snia dia Catonis. **TERRAM** in medio mundo sitã. Hoc nanq; tã Ptolemæus. in primo magnæ constructionis mathematicæ: & Cleomedes de modo locutus. & in euclidẽ in phenomenis q̃ multi alii cõprobarunt. **AD Vni**uersi cæli cõplexũ. Recte Cicero ad uniuersi cæli complexũ dixit: quia si a terra ad omnia cæli estrema lineæ perducantur omnes erunt æquales: sicut a centro circuli ad circumcurrentẽ lineã. non tamen de omnibus globis. idẽ dici potuerit. Quoniã eorũ alii homo centri. alii eccentrici sunt. unde & uagæ stellæ: quæ uoce græca planetæ nuncupantur: modo terris proximæ inuehuntur: modo longissime distant: & terra ad lunæ globũ puncti uicẽ non habere cõprobatum. **QVAsi** puncti instar obtinere. Recte quasi ob magnitudinẽ: sed ideo puncti instar quod cũ herentes Cælo stellæ terra maiores eẽ cõprobentur suspiciẽtibus tamẽ in cælũ nobis puncti tamen uicẽ habere uideãtur & punctũ genere neutro. sicut inter punctũ dicimus. nõ ut hodie barbare punctus: quod euclides ita diffinit punctũ est cuius pars nulla: q̃q; ibi legendũ non punctũ: sed signũ: quoniã græce simion non centron legitur. id quod etiã diuus testatur Augustinus de quãtitate animæ locutus inquit: quod nullã diuisionẽ patiatur punctũ uocatur. Cũ mediũ tenet figuræ si autẽ principiũ lineæ est: uel lineis aut etiã finis: uel cũ omnino aliqd notat quod sine partibus intelligendũ sit: nec tamen obtineat figuræ mediũ signũ dicitur est ergo signũ nota sine partibus. est autẽ punctũ nota mediũ figuræ tenes. significanter ergo Cicero locutus est. inquit quod centron illi uocant: quia græce centao pungo significat. **VT TER**rena & humida. Idest quæ e terra & aqua sunt. **SVO** Parte ntu. Idest a natura insito quoniã cũ in rectã lineã. quattuor elemẽta moueantur. terra na quidẽ & aque a corpora deorsum ad mundi centrũ descẽdunt. Sursum uero subuolant ignis & aer. sua leuitate. **AD PARES** angulos in terrã & in mare ferantur. Idest ad angulos

COMMENT.

angulos rectos. quæadmodum licet perspicere ex fabris murariis cum plöbeum a mu-
sim: quo directum extruant parietem mittendo. ad perpendicularum etenim cadens suo
pondere angulos rectos facit utrobique. Nã linea recta supra rectã cadens: ut i diffinitioi
bus posuit euclides elementariis. ad ppendiculum angulos utrobique rectos facit. terra
igit & aqua ex aliena regione in suã: quia grauia corpora sunt. ad perpendicularũ cadent
tia angulos utrobique pares facient. sane sciendum est quæadmodũ Eutotius etiã cõme-
minit ascalonita. cũ sit cõmune genus. grauitatis: & leuitatis momentum Aristotelem
& Ptolæmeũ timæum apud Platonẽ secutos omne momentũ dixisse a grauitate fieri.
& leuitatẽ. priuationẽ arbitrariã: id quod a quouis perspici potest. ex eo quẽ Ptolæmeus scri-
psit de momentis libro. necnõ ex Aristotelis physicis traditionibus. timeoq; Platonis:
ac eorũ interpretibus. Archimedes aut in libro equere pontibus centrũ momenti pla-
næ figuræ esse censuit a quo acõmodatus paralellus. maneat horizonti. quẽ lingua lati-
na finientem appellamus: duorũ aut plurium planorũ centrum habente momento nẽ-
pe grauitatis. a quo statera accõmodata paralellus est horizonti ut sit triangulũ. a. b. c.
in cuius medio. d. a quo paralellus accõmodatus. maneat horizonti. nõ dubiũ quin-
sint futuræ aquæ repentes. a. b. c. partes inter se & neutra magis altera. repet ad horizõ-
tem similiter autem statera existente. a. b. & accõmodatis ex ipso. a. b. magnitudinibus
si accõmodatus stater. a. c. æqui repentes habeat partes. paralellus manserit horizonti.
& per centrum. d. accommodationes. a. b. magnitudinum.

VT ILle superioris. Subaudi mundi & intelliguntur terrenæ & humidæ. SICcæ. Id est
igneæ & aerea. RECTis lineis. Quia lineæ ut Aristoteles inquit a Platone sumẽs tres
sunt species. recta: circularis: & quæ & is constat. Apollonius tamen pergeus. quartam
addit speciem: quæ circa cylindrum. ac sicut omnis. linea diffinitur linea est longitudo
latitudinis expers: ac linearum inquit geminis aliæ sunt planæ. aliæ sunt solidæ. planæ
quæ in plano sub intelligentia cadunt. solidæ quæ ex sectione solidæ figuræ aperiunt.
Nam hyperbolæ de qua mox dicetur. solida esse linea cõprobat. Coni siquidem li-
nea est. diffinitur autẽ recta linea hoc modo. linea recta est. quæ ex æquo intra sua pun-
ta includitur. SIVE illi sint animales idem spirabiles. Hoc dicit siue sint ex aere unde
spiritus: siue flatus. nam & uenti animæ dicuntur quia anenios græce uentus dicit. Ho-
ratus. Impellunt animæ lintea thraciæ: siue igneæ sursum meabunt non in terris mo-
rabuntur. SI VERO aut numerus quidã sit animus. Pythagoras enim numeris cuncta de-
finiens inuenit musicam id est armoniã: & concentum proportionibus constare. nẽpe
tonum in sesqui octaua proportione diatessaron in sesqui tertia. diapente in sesquialte-
ra. diapason in dupla. diapason cum diapente tripla: disdiapason in quadrupla: & ani-
mam harmoniam habere quandam: ita etiam uirtutes ad numeros reuocauit. Pruden-
tiam quidem ad unitatem retulit. sicut ad fortitudinem binarium. temperantiã ad tri-
narium iusticiam ad quaternarium. quattuor quoq; animo attribuit. mentem & scien-
tiam: & sensum: nam hunc numerum maxime putauit absolutum. quod ut inquit Ari-
stoteles in problematis in decem proportionibus: quattuor cubi perficiantur: quibus
pythagorei cuncta constare uoluerunt. inde quaternarum numerum maximum iusiur-
randum esse duxerunt. quod his ipsorum uersibus comprobatur.

ου ματὸν αμ τρεψυχα παιδοντασ τεξακτιω

οαγαν αεναου φύσεωσ εἰξωμα τεχουσαν

QVOD subtiliter magis quã dilucide dicitur. Subtiliore inquit ratione disputatur. q̄
perspicue dinosci possit. AVT quinta illa non nominata: magis q̄ non intellecta natu

ra. Aristotelicā aut dicit diffinitionem: quā entelechiā appellauit primā. tres supra di-
 ximus hoc nomine res appellatas. informē materiam formā ipsam. & coniunctim ma-
 teriā cum forma: quemadmodum. Catellus statim natus oculos quidē habet idest ma-
 teriā cum forma oculi: nec dum tamen uidet. Ergo illā non habet entelechiā quæ ui-
 dendi actus nuncupat: sed ipotētia tm̄: qđ si anīa est prima ut ait Aristoteles entelechia
 corporis est ergo forma: qđ si corporis forma est uitā ipotentia habentis. CVM sit uita
 in anīa: nec sine aīa esse possit: quia uita est pp aīam: & aīa uiuit pp uitā. Cū ergo cor-
 pus uitā habeat ipotentia idest aīa: hac p hoc formā. est ergo materia informis. ergo i-
 potentia. qđ aut ipotentia: nec dum est: qđ nec dum est. quō aliquid habere pōt. HO-
 Rum igitur. Idest aut aeris: aut ignis: aut ætheris. At anima corpus non est. nō est hōre
 aliquid. NE Tam uegeta mens. Idest sentiendi uigorem habens. id enim est uegatus.
 Horatius uegetusq; ad munia surgit. NE Cum doluissem quidē unq̄ uidetur. Quia ani-
 mum se habere non sentiat. At Aristoteles qui dicit animā inquit. Latari & dolere is
 eam dicit filare: & texere. affectus ergo corporis non animi est. qđ igitur Cicero dicat
 animū dolere ita intelligendum est. Platonis nec non Aristotelis in æthiis sententia
 distributus animus est. in partem rationalem. & rationis expertem. rationalis nullo af-
 fectu perturbatur. at irrationalis affectibus est obnoxia. De qua hic Cicero intelligit.
EX INTERuallis sonorum. Quæ græci diastemata uocant: quæ ex dissimilibus fiunt
 phthongis. Pares enim phthongi armoniā facere qui possunt: nec tamen omne inter-
 uallū harmonia dici pōt: quæ fere a tetracordo sumit initium. nempe per diatessaron.
QVAM possit harmoniā efficere. Idest quo pacto animum: quem Aristoxenus uocat
 harmoniā quæat effingere certum est. **CANere** ipse doceat. Aristoxenum irridet cōmo-
 netq;: ut de anima non loquatur. sed id Aristoteli magistro relinquat. oblectetur ipse
 sane cantu. iuxta illud Horatianum quæ medicorum sunt tractant medici. tractant fa-
 brilia fabri. **IN** Diuiduorum corporum. Atomos dicit: quibus animam Democritus &
 epicurei constare uoluerunt: quæ omnia ridicula sunt Quomodo enim corpora indi-
 uida dici possunt. Cum in diffinitioe corporis trina ponantur interualla: quæ omnia
 in semper diuisibilia diuiduntur. Longitudinem & latitudinem: & crassitudinem. dein
 de si uita est & Atomis animatae erunt omnes atomi. quoniā temere ut ipsi aiunt. fiunt
 omnia. non possunt non esse aliqua inanimata. alioqui corpus animalis fieret quan-
 doq; sine anima. quod si omnes animatae. non erit ergo qđ uacans anima. ergo & la-
 pis: & lignum animata sunt. **LEVium** & rotundoq;. Lubrica enim corpora dixerunt.
QVI si est hōre quattuor generum. Idest elementorū nempe ignis. aeris. aquæ. terræ.
 Hæc duo. Subaudi ignis: & aer. **PRONii.** Idest decliuus ab eo qđ græci dicunt πρηνησ.
ET SVpera semper petunt. Quia terra. & aqua medium obtinere: ubi uero non ob-
 tineant seruandæ continui causa eo aer transit: ut in terra abditissima. **SINE** dissipantur.
 Subaudi animi. **CRAS**sus hic & concretus aer. Tres siquidem aeris species faciunt
 physici rarissimum: qui igni coniungitur. mediocrem: qui mediam regionem tenet.
 concretum qui proximus terræ est. in quem diuus Augustinus super illo uersiculo. dra-
 cones & omnes abyssi de apparatu angelorum deiectus & Diabolus. **ARDO**re animi
 concalescunt. Nam ignis calidus & aridus aer. calidus & humidus: unde tamen istæ
 qualitates habeant initium ignorari ait Aristoteles. **NVLLa** est celeritas. Nam quid ue-
 locius dici potest: q̄ temporis momento: nō modo cogitatione mundi omnes plagas
 percurrere: sed etiam cælum scandere: ac eadem uelocitate ad inferna descendere: ergo
 corpus dici non potest: cuius nulla talis uelocitas. Attendendum uero quod ait ni-
 hil est animo. uelocius enim mentem celeritas corpus refert. Quintus curtius celerita-
 te opus est. qua uelocitatem antecedas **OMNE** celum hoc. Aerem dicit ut Lucretius.
 quæ generatur in hoc cælo qui dicitur aer. **EX ANI**ma tenui. idest aere. Paribus ex ani-
 matus ponderibus. Idest æquilibrio grauitatis. **QVI**bus astra sustentantur & aluntur.
 Hoc ex nonnullorum philosophorū sententia quā etiam Plinius secutus in secūdo na-
 turalis historiæ libro: ut putentur his uaporibus & exalationibus ali sidera. qđ ex igni
 constare putauerint: cui sententiæ aduersantur peripatetici dicentes ali quæ intereant.
 sidera non interire ideo ne quidem ali. **CORPO**ris facibus inflamati. Spiritus namq;
 corpus est. & is igneus mouit enim cor & a corde per arterias in totum corpus dilabi

COMMENT.

tur: quo succenso in sanguine nō febres modo præsertim tertianæ: sed etiam cupiditates insurgunt: ut ira: quæ succensio circa cor sanguinis peribetur. **Q** VOD his æmulemur. Hic datiuo æmulor coniungitur. Horatius autem cum accusatiuo. pyndarum q̄s q̄s studet æmulari. **L**AXATI curis sum⁹. Idest nimis anī anxietatibus defessi. **V**T SPECTARE aliquid uelimus. Quia omnes homines natura scire desiderant. posuit aut spectare & uisere. quia spectare est oculis obtueri: quod aliquando ad mentem transfertur: ut de specula de qua spectamus. specular unde prospicimus speculum in quo imagines obtuemur specillum quod oculis adiungimus: quo facilius spectemus & spectrum imaginem nominamus animo conceptam: uisere autem est ire ut uideas. **C**VPIDITAS ueri uisendi. Peculiare hoc rationis est ut prius quiescere non possit: q̄ uerum peruiderit. nā tum demum quiescit: sicut natura in armonia: & uita in beatitudine. **O**RE ipse locor. Idest extrema: nam ita totum intuemur. **F**ACILIOREM nobis cognitionem rerum celestium. Nam tum corporis nullum erit impedimentum & mens explicatior cuncta longe facilius peruident. **H**AEC enim pulchritudo. Hæc inqt cæli forma fecit ut hoīes cognitionis cupiditate incenderentur: **C**IRCUMFUSI erant caligine. Duplex caligo fuit in uita. Vna quidem aeris circumfusi. Altera uero multitudine cupiditatū corporis mēs occupata. **Q**VI **H**OSTIUM ponti uiderunt. Meotidas dicit paludes. **E**T **E**AS angustias Subaudi abydi & simplegades & cyaneæ petreæ. **Q**VAE est nominata argo Fertur prima nauis longa fuisse argo. sunt qui dicant danaida qua danaus ægyptum fratrem fugiens primam nauim fabricasse perhibetur. Argo autem unde argonautæ traditur nominata ab argo phrivi filio phrius enim ex chalciope filia oetæ psitharum regis filios habuit quattuor. argum: chitissarum: mellana & phruntim. Alii autem ab argo artifice argon nauim dictam esse putauerunt. **P**ELLEM inauratam arietis. Subaudi qui uexit phrixum & hellen. Strabo tamen ad allegoriam deducens aliter interpretatus est. **O**CCEANI freta illa. Gaditanas dicit angustias: ubi columnæ herculanæ ab illa & calpe. ab illa quidem in africa. calpe uero in europa. **E**UROpam libiamq̄. Ab europa agenoris filia: sicut libia a libia filia epaphi. **C**IRCUNSCRIPTIONEM. Idest nunquid ab oceano rota aluatur terra necne. **H**ABITABILES regiones. Quæ subaudi in zonis tēperatis. **P**ROPTER uim frigoris. Binæ nāq̄ zonæ extremæ quod longissime a sole absint gelu concretæ cultum admittunt nullum. septentrionalis una. australis altera. **A**UT **C**ALORIS uacantes. Idest nimio calore inuacæ. ut torida habet zona sub æquinoctiali. **N**E Nūc qdē cernimus ea quæ uidemus. Quæ inquit obtuemur oculis istis corporeis non discernimus. **N**Eq̄ enim est ullus sensus in corpore. Corpus inquit non sentit sed anima. nam tanq̄ laterna in qua conclusum lumen est corpus: ac ut e corpore lumen eductum clarius est ita & anima cum corpus exuerit tum efficacior ad omnia cognoscenda. **N**ON solum physici. Idest phisiologi: qui naturæ causas perscrutantur. **A** **S**EDE animi. Quia ibi animus uidetur insedisse. **N**ON eas partes. Idest sensuum membra & quasi instrumenta. **N**ISI id agat. Idest nisi sit intenta ei sensui id instrumentum percipere nihil potest. **V**T **C**OLOREM. Oculis. **S**APOREM. Gustu: qui ex linguæ neruulis. **C**ALOREM. Tactu qui ubiq̄ ubi nerui. **O**DOREM. Qui olfactu narium neruulis a cerebro descendētibus. **S**O. **N**VM. Quia auribus per tympanum ubi aer exterior illiditur. Quæ omnia animo representantur. **L**IBER animus. Corpore exutus. **N**ATVra fabricata est. Et fabrico & fabricor in eadem significatione dicimus. **T**AMEN terrenis concretisq̄ corporibus. Licet inquit animi pateere uirtutes uideantur per corporis instrumenta non tamen perspicue aparent: quod terena & concreta sint. officiant ac sese obiectant quominus aparent **Q**VA Muis copiose. Quamuis idest quantumcunq̄. **N**ON **N**ULLORUM insolentiam. Id est rerum minorem tractationem. solentiam enim dicimus quam uoce græca præctam **E**XVLTantes. Gestu corporis leticiam ostendentes. **S**I **P**HISICA. Idest rerum naturalium causas. **A**CHEruntia templa. Idest inferna loca. ubi enim numen aliquod ibi templum ueteres esse duxerunt. **H**ORChi. Inferni. licet hoc nomen apud græcos non habeat aspirationem eam tamen apud latinos admisit post c. απο του ερχαν. **L**ETHei. Lethes enim fluuius inferni ab obliuione dictus nam αληθι dicitur obliuio. **O**BNUbila. Vnū est uerbum quod significat nubibus opaca. **N**ON **P**Vdet philosophum. Cum hæc sint ridicula non debuit gloriari se hæc ex philosophia didicisse. **C**VR non pythagoræ. Si

cut enim Plato ita & pythagoras animam esse dixit imortalem. PLVrimi contra mittuntur. Subaudi ut animam. ostendant imortalem. Capite dānatos. Idest uita priuatos caput enim pro uita ueteres posuerunt: unde capitalem fraudem admittere de edilitio edicto inquit Vlpianus. est tale aliquid delinquere: ut uita puniantur. nam cum uirtus animalis in capite perspicua sit ibi anima esse pleriq; putauerunt. QVAE conformatio. Idest q̄ formam habeat anima in corpore. QVAE nunc recta sunt. Nemo enim sua praecordia. suaq; intestina potest inspicere. EIVS celeritas. Quae nāq; tanta uelocitas: ut a terris temporis momento se in caelum transferat. ueluti cogitatione faciat animus. VT Fugiac aciem. Idest oculorum perspectum. HAEC reputet. Idest animo reuoluant. ALIENAE domui. Alienum enim domicilium animi. hoc uidetur corpus quod non sinat quae uelit perficere. QVO monet ut se quisq; noscat. Hoc apud Platonē in philebo adagium est γνωσι σαυ τον Idest cognosce teipsum de illis dictum est: qui supra uires suas aliquid moliantur hoc sane unius de septem sapientibus dictum fuisse perhibetur. sunt qui labiis cuiusdam eunuchi fuisse dicant. alii uero cum chilon percunctatus esset appollinē. qd nā foret optimū respondisse pythiam γνωσι σαυ τον. EX Quo illa ratio. Idest argumeta tio in saedro explicata: q̄ uerba ut in sexto de re pu. ita hic trāstulit Cicero inqt. n. Plato. ἢ ἡ ἀπόδειξις, ἐστὶν ἀποδείξαι μὲν ἀποδείξαι, σοφοῦς ἢ ποιητῶν. διὰ οὗτω περὶ τὸν ψυχῆς φύσεως περιθίασ τε καὶ ἀνθρωπίνου ἰδύνια, πάθη τε καὶ ὄργα τ' ἀληθεῖς νοῦσιν. ἀρχὴ ἢ ἀποδείξεως ἢ δι. ψυχῆ πᾶσι (α. ἀθάνατος. ἢ ἀεικίνητος. ἀθάνατος) ἢ δ' ἄλλο κινολῶν, καὶ ὑπ' ἄλλο κινῶν. πᾶσι ἔχει κινήσας, πᾶσι ἔχει ζωῆς μόνον δὴ ἢ αὐτὸ κινολῶν ἢ τὸ οὐκ ἀφαιρῶν ἐαυτῶν. ἔστωτε λήγει κινήσας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κινῶνται, τοῦτο ποιητῶν, καὶ ἀρχὴ κινήσεως. ἀρχὴ ἢ ἀεικίνητος. ἢ ἀρχὴ ἢ ἀνάγκη πᾶν ἢ γινόμενον γινεσθαι. αὐτὸ δὲ μὴ δ' ἢ εἶδος. εἰ γὰρ ἐκ τῆς ἀρχῆς γίνονται, οὐκ ἂν ἢ ἀρχῆς γίνονται. εἰπεὶ δὲ ἀεικίνητος ὅστι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτῶν, ἀνάγκη εἶναι ἀρχῆς ἢ ἀπολομένης, οὐτε αὐτῶν ἐκ τῆς, οὐτε ἄλλο ἢ ἐκείνης γινεσθαι. εἰπεὶ δὲ ἀρχῆς διὰ τὰ πάντα γινεσθαι. ἔστω δὲ κινήσεως μὲν ἀρχὴ, ἢ αὐτὸ κινολῶν. ἔστω δὲ, ἢ τὸ ἀπόμυαθαι, οὐτε γινεσθαι δυνατὸν. ἢ πάντα τε εἶναι πᾶσι τε γὰρ συμπεσοῦν (εἶναι τε σῆμαι, καὶ μὴ ποτε αὐτῶν εἶναι σῆμαι ὅθεν κινηθέντα γινεσθαι. ἀθάνατον ἢ πεφασμένον ἢ ὑφέαυτον κινηθέντα, ψυχῆς, ὅσιον τε ὁ λόγος ἔστω αὐτῶν τις λέγειν, ἢ ἀρχὴν εἶναι. πᾶν γὰρ σῶμα, ἢ μὲν ἐξωθεν ἢ κινεσθαι, ἢ ψυχῆν. ἢ ἢ ὅθεν, αὐτῶν ἢ αὐτῶν ἐκ ψυχῆν, ὡς τῶν τῆς φύσεως ψυχῆς. εἰ δ' εἶσι τοῦτ' οὐπω ἔχον, μὴ ἄλλο π' εἶναι ἢ αὐτῶν ἐκ αὐτῶν κινουμένων ψυχῆς ἀνάγκης, ἀρχὴν τὸν τε, καὶ ἀθάνατον, ψυχῆ δὲ εἶναι. περὶ μὲν ἀθάνασίας αὐτῆς, ἢ κανὼς. περὶ ἢ τῆς ἰδέας αὐτῆς, ὡς δὲ λεκτέον. οἶον μὲν εἶσι πάντη, πάντως θείας εἶναι καὶ μακρὰς διηγήσεως. ὡς δὲ οἰκεῖ ἀνθρωπίνης τε καὶ ἐλάττωσ. Aduersus hac uerissimam grauissimam & acutissime inuentam a Platone de animae imortalitate argumentationē q̄ sani omnes graeci pariter & latini p̄bi mirifice cōprobarunt. Aristoteles nimirū pterue aduersus p̄ceptorē. Cōnixus ē inire cerramē: ut tñ uideas dū nimio liuore succedit lixas & calones aduersus cataphractos inducere & pro sagitis pales iaculari multitudine ad enī q̄sq̄liarē p̄stigiāz strosaz obruere oculos posse putauit. ne uez̄ cerneremus: cūq; alioqui soleat argute acuteq; q̄nq; argumeta cōtexere. in hac pte nō magis acutū se ostēdit. q̄ pistillū aut tympanū. qd' ut magis elucescat q̄ tandē ista ipsi' sint argumeta dispiciam'. Cū igit uenit aiā mot' negare eē principiū assumit sibi q̄ ad eā rem ostēdendā tā faciunt. q̄ si idē uolens ostēdere sumat principiū diametrū q̄drati esse lateri lōgitudine in cōmensurabilē: quorsū. n. ualēt illa ad id cōprobādū: aut oīa q̄ sunt imobilia eē aut oīa moueri: aut aliq̄ ex his moueri: aliq̄ nō moueri: itē si dam' & motū & quietē necesse eē: aut alia semp moueri: & alia nūq̄ moueri: aut oīa simul nūc q̄scere nūc moueri: nec min' oscitās ait nō eē oīa imobilia aspectus ipse testimonio ē: qa sunt quoz̄ motū uidem'. rursus nō moueri oīa uisus docet quo ī mota cognoscim' sed nec oīa dicere possum' mō motū pati. mō eē: sine motu. qa sūt quoz̄ ppetuū motū uidem' ut de celestib' nulla dubitatio ē restat igit: ut sicut aliq̄ semp mouent' ita sit aliqd' semp imobile. putat Aristoteles ita dormitabūdus se aliquid aduersus Platonē ptulisse quasi siquid sit imobile iam sit rata complexio animā esse imobilem: aut qui dicat animam ex se moueri idem moueri cuncta fateatur. ait deinde nihil esse: quod ex se moueri possit uerum omnia quae moueantur ab alio moueri: q̄ ridicule: q̄ dormitanter hoc p̄fert: qd' enim in quaestione positū est citra probationē ullā. sibi ratū assumit qd' aiaduertim' plerisq; aliis ī reb' fecisse Aristotelē: p̄ba igit Aristote. nihil ex se moueri: hoc. n. totius

COMMENT.

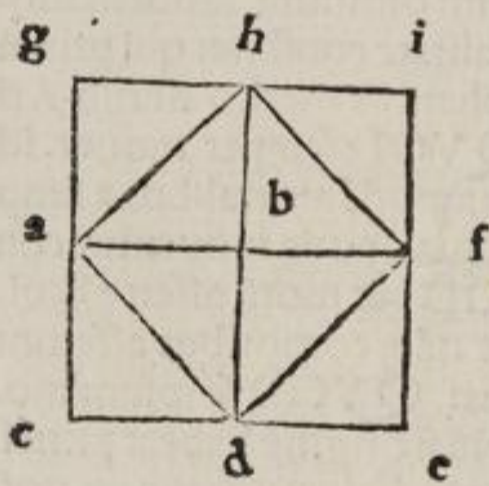
platonice argumentationis fundamentum est: addit porro multum anxie pariterque inconsiderate nunquam euenire posse: ut unum & idem uno eodemque tempore agat & patiat: mouere autem facere & moueri pati. quasi qui domum aedificet in aedificando non faciat. & dum facit non patiat laborum atque afficiatur suamet cogitatione. quod id mouere & moueri: unum & idem sunt in anima: ut non possis dicere ibi facere & pati: quia cum dicimus ex se moueri dicimus sua uis & potestate ad motum excitari nec aliunde eum habere motum: quod ualet $\alpha\upsilon$ ΤΟΚΙΥΗΤΟΥ addit etiam nimium puerile & admodum alienum a tanto nomine: quantum apud nonnullos hic philosophus fortitus est si animae inueniens essentia motus esset nunquam quiesceret a motu. nam ignis nunquam frigidus erit. nec glacies unquam sponte calescet. anima ut quaedam quoque a motu cessat. non igitur animae essentia motus est: quid hoc pueriliter uidetur Aristoteles se non sentire animam habere: quid. n. est quod hoc corpus regat uegetet & conquosquat in corpore cibum & perpetuo humores intemperie teneat appetat salubria: excrementa eiiciat: eo usque ut etiam dormiente corpore non modo ista agat: sed etiam quasi libera sapientissime contendat disputet & alia peragat infinita. ait etiam illud puerile. si anima aliis causa motus est sibi esse non potest. quod eiusdem rei. sibi causa non sit quicquam cuius est alii quasi qui medetur medicus: sibi ipsi mederi non queat: & multa alia eiusmodi sunt. quae quilibet secum poterit cogitare. illud quoque constat omne principium inesse rei: cuius est principium. ideo quicquid ab initio suo perficitur id in ipso reperitur initio. ita caloris initium non potest non calere ignem ipsum de quo calor quis. negauerit calidum? at ignis inquit non sese calefacit cum sit natura calidus: non uidetur Aristoteles sibi ipsi aduersam cum haec dicit: nam cum se mouet anima non est inter motum mouentemque distinctio. sed tota ita suo motu mouetur. ut ignis suo calore calescit: nec possit separari. quod moueat in anima non possunt inquit eadem mitis suis esse. & ideo anima quae initium motus est non moueri ne ex motu motus uideatur precreatus: quae certe de principii producantur: aliquando inter se differere fateamur nunquam tamen esse contraria ut stare & moueri: quod si uerum sit album nigri: & humor ariditatis & uirtus uicii foret initium haec natura non patitur. conueniunt tamen aliquando ut motus quo mouetur anima & quo mouet caetera. at Plato non dixit. motum esse anima ut perfligator uult Aristoteles. sed mouentem se & caetera & eam motionem ab ipsa anima sumere principium: ut sine autore sit. cur autem fieri non possit ostendat. neque. n. potest. cum enim sit in anima nec possit uiuere quicquam nisi per uitam: non poterit esse absque anima donec uiuat: at uita uiuendi principium est: & finis: nec aliunde. sed ex sese: quia ipsa est uita uiuit. ergo & quae in ipsa uita cernuntur tam diu sunt: quam diu uita durat. durat autem a tam diu: quam diu non cessat. non cessat autem rationalis anima etiam sopito corpore ut ex somniis apparet. immortalis ergo: punctum ita lineae principium est ut eius sit terminus non lineam efficiat lineam ita principium superficiei ut terminus sit non superficiem faciat. superficies ita principium corporis ut sit terminus non corpus faciat longe secus anima. non enim tanquam terminus sed principium facies motum: & unde motus precreatur sicut nequidem in igni quod calefaciat: & perinde: ut moueatur non sibi ipsa tribuit sed essentiae est: ut moueatur nugale aliud subnectit argumentum omnis inueniens motus. ad exercitum suum eget instrumento: ut singularum artium usus docet quod si impossibile iudicat animae ad se mouendum esse instrumentum erit impossibile seipsam animam mouere: quis nescit ad motus exercitum tum demum quaeri instrumenta cum aliquid est quod mouet. aliud quod mouetur: in anima uero hoc non est: ut iam dudum disputamus: quippe quod motus eius est in essentia nunquam plane dormitasse hic negari potest Aristotelem: an cum ignis in sua sursum fertur instrumento uidelicet initium aliquo: uel cum terra deorsum fertur? quod si in corporibus haec non desiderantur? quanto minus in anima idem lascioso per similes si mouetur inquit anima cum reliquis motibus: & de loco in locum mouetur. quod si est modo corpus ingreditur: modo rursus egreditur: idque frequenter hoc fieri non posse uidemus. non igitur anima mouetur: at cum arbores onerentur nunquam locum mutant? si locum non mutant: & tamen mouentur augmento: non ergo omnia quae mouentur de loco in locum mouentur. quod si haec corpora non faciunt: quanto magis animam longe praestantiorum facere oportet. Cum haec aiebat Aristoteles forte non sentiebat animam suam esse quae cogitaret. tanto calore exestuans inuidiae & maliuolentiae: ut non sentiret a iam suam haec pro argumentis uerba facere: quae quam sint puerilia quis non uideat: Cogitando quod quantoque animus concipiet motus cumque corpus non nisi accessu animae moueatur. quis negauerit illam moueri addit porro cassa nuce uerba inaniora. nam si anima se mouet inquit necesse est: ut

ab aliquo motus genere se moueat: ergo aut in loco se mouet: aut seipsam pariendo se mouet: aut seipsam cōsumendo: aut se augendo: aut se minuendo: hæc sunt enim inquit motus genera: hæc aut singula quæ admodum possunt fieri requiramus. si in loco se mouet: aut in recta lineâ se mouet: aut sperico motu in orbem rotatus: sed recta linea infinita nulla est: nam quæcunq; in natura intelligatur linea: quocunq; sine dubio terminat: si ergo p lineâ terminatâ anima se mouet: nō semper mouet: nā cum ad finem uenerit: & inde rursus in exordiū redierit necesse est intersticiū motus fieri in ipsa pmutatione redeundi: sed nec in orbem rotari potest: quia omnis spera circa aliquid immobile qd̄ centron uocamus mouet: si ergo & anima sic mouet aut intra se habeat qd̄ immobile est: & ita fit: ut nō tota moueatur: aut si nō intra se habet sequit̄ aliud nō minus absurdū ut centron foris sit: qd̄ esse nō poterit. Constat ergo ex his ait qd̄ in loco se nō moueat sed si ipsa se parit sequitur ut tandē & esse & nō esse dicamus: si uero se ipsa cōsumit nō erit immortalis: qd̄ si se aut auget: aut minuit: eadē simul & maior se & minor reperiet hæc interrogationū tā anxia accumulatio atq; cōgeries de uno eodēq; fonte demanant: qd̄ ratū ac p cōfesso habeat nihil ex se moueri: qd̄ in primis Aristoteli pbando fuerat opinat̄ multitudine uerborū: tanq̄ puluere ob oculos iacto se occludere posse oculos: ne ueq; uideat̄: at fallit̄ manu nāq; facile possum⁹ hūc arcere puluerē: omnia corporis motuū genera perquirat dicat Aristoteles nūquid eius anima cōmouet̄ ad inquirendū quicq; cū cupit cū irascit̄ sentiat ne: moueri sursum uel deorsum: ante uel pone: dextrorsum uel leuorsum: an circulariter: uel mixto & rectilineo: uel circulari: nā hæc sunt corporis motuū genera: quæ ad locum pertinent ad quātitatē aut augmentū & diminutio: sicut ad qualitatem alteratio: at hæc nō sunt motuū genera quæ fere corporis sunt enim animæ sua & peculiaria motuū genera cogitatio. recordatio: affectus: intelligētia & id genus alia: ut. n. si qs quæ cōueniat̄ asino oia putet homini quoq; cōuenire: grauis sine aberrarit̄: ita Aristoteles cū de anima loquat̄ nō intelligit se magis de aia q̄ de corpore uerba facere: anima igitur fons motus uocatur: qd̄ cū sit inuisibilis: motū quoq; mente cōcipias necesse est sola: atq; ideo sine principio ac sine fine cui nihil uisibile simile esse potest: ut cum fluuiorum fontem inuenerimus: non sit ut ultra quod queramus ac sicut fontes plerunq; latent ita & anima: exercet itaq; hos suos motus anima: ut ostēdimus non cum corpore quem motum ita naturalem habet & suum: ut ignis calorem & aqua humorem. & glacies frigiditatem: quid ipse animam esse putauerit diffiniendo ostendit Aristoteles: quā sane recte supra ostendimus qui entelechiam primam esse dixit corporis: ut sine corpore iuxta eius diffinitionem non sit. diffinitionem uero illā etiam si uera sit. cui non esse accedendum supra ostendimus debuit facere generalem. at potentissimam reliquit rationalem: Facileq; conuincitur ipsam esse essentiam corporis expertem per se perfectam. cunq; particulariter subeat contraria. quod entelechia nēpe forma contraria subire non possit quæ particulariter subit anima: nempe uitium & uirtutem: ait porro animam quam entelechiam esse uoluit. esse immobilem per se. moueri autem per accidens nec absurdum esse putat quæ sit immobilis nos mouere. quando & pulchritudo quæ immobilis sit moueat non utiq; immobile. si igitur corpus per se motū habeat nihil sit alienū ab imobili moueri: at nūc iposibile est imobile ab imobili moueri: unde igit̄ corpori est moueri nisi ab aia: neq; n. corpus p sese mobile cum ergo putaret primū ortū motus indicare nō primū: sed secundū ostēdit: nā si nō motū moueat. primū fecerit motū: sin autē p sese motū alioq; etiā moueat. secundi mot⁹ ortus ostendetur: unde igitur primus ortus motionis est corpori: nā quod ait elementa per se se moueri. leuia quidem natura alia: alia uero grauia falsum esse de centrobaris ac æque repentibus demonstrauit archimedes. nā si motus sit grauitas & leuitas nunq̄ sistunt grauia & leuia: sistunt aut cū suū nacta fuerint locū: non ergo grauitas & leuitas causæ sint primæ motionis: sed elementorum qualitates hoc si detur: quo pacto ratiocinari & opinari & iudicare potest. leuitatis & grauitatis esse opera: quod si non horum nequidem elementorum: si non elementorum nequidem ex ipsis corporū: preterea si per accidens anima mouetur: & corpus p se: non existente anima ex sese corpus mouebitur. si hoc absq; anima: animal erit ridicula hæc sunt dormitātis: ergo fuit id a principio assumere. quod sibi accepit Aristoteles: at nequidē illud ueq; quod omne natura motum esse ui moueatur & omne ui magna etiā natura moueat mundus siquidē natura

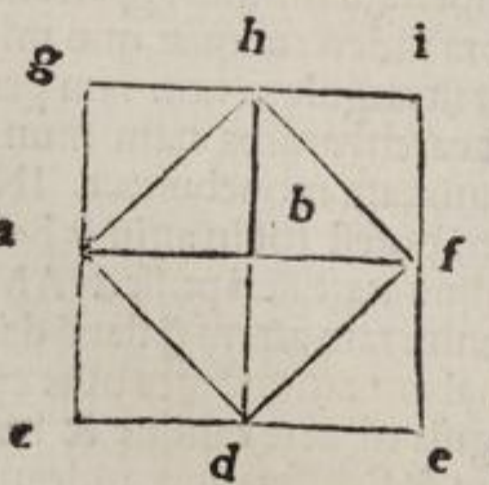
COMMENT.

ra motus ui nō mouet: nec siquid naturaliter moueatur. id etiā naturaliter quiescit: qñ
quidem tam mundus: q̄ sol & luna naturaliter moti naturaliter quiescere non queunt.
q̄q̄ Aristotelici interpretēs ineptissimis interpretationibus has strofas: ac nugas nimi-
um ridicule conantur excusare: quas si recipiamus nihil unq̄ a quo piampeream di-
ci potuerit: ut i panem dixerint. lapides intelligamus & uinum lignum: philosophi. n.
suum est ueritatem colere & illos demum. qui sint cultores ueritatis non sophismata: &
ineptias consectantes: sed redeat unde exiuit oratio: eodem inq̄ modo anima naturali-
ter mota. naturaliter quiescere non potest. siquidem quies animæ corruptio est: & om-
nis semper mobilis deniq; quod a principio ambigū. per Aristotelem adhuc manet
ne utiq; solutum unde corpus contineatur uim habens a natura insitā: ut discipetur. At
q̄ hęc ut opinor satis hoc tempore ad refellendum Aristotelem ne nos ita uecordes
putet. ut existimemus animam primam esse entelechiam & immobilem & in corpore
productam. Macrobius autē inquit his præmissis iam quibus syllogismis. de immortali-
tate animæ diuersi sectatores Platonis ratiocinantur oportet aperiri: sunt enī qui p gra-
dus syllogismorum ad unum finem probationis euadant: Certam sibi propositionē se-
quentis ex antecedentis conclusione facientes apud quos ne priorem. anima ex se mo-
uetur: quicquid autem ex se mouetur: semper mouetur: igitur anima semper mouetur.
Secundus ita q̄ nā sunt ex prioris fine. animā semper mouetur quicquid autē semp mo-
uetur immortale est igitur anima immortalis est & ita in duobus syllogismis duæ res pro-
bantur. idest & semp moueri aīam. ut in priore. & esse immortalē: ut colligitur de secū-
do. Alii uero usq; ad tertiū gradum: ita argumentando procedunt: anima ex se mouet:
quod autē ex se mouetur: principium motus est. igitur anima principium motus est. Rur-
sus ex hac conclusione nascitur propositio: anima principium motus est: quod autē princi-
pium motus est: natum non est: igitur anima nata non est. Tertio loco. anima nata nō
est: quod natum non est immortalē est. igitur anima immortalis est: alii uero oēm ratioci-
nationem suā in unius syllogismi compendium redigere: anima ex se mouetur: quod ex
se mouetur principium motus est. quod autem principium motus est: natum nō est: qđ na-
tum non est: immortalē est: igitur anima immortalis est: sed harum omnium ratiocinatio-
num apud eum potest postrema conclusio de animæ immortalitate constare: qui primā
propositionē idest ex se moueri animam non refellit. Sycophantiis merito derisis Ari-
stotelicis superem. ut iam ad Ciceronis uerba ueniamus. **QVOD** semper mouet. id
a ternum est. Alchmaeon ideo immortalē esse dixit animam: quod immortalibus a simu-
letur: quandoquidem ei sit insitū semper moueri: sicut & diuina omnia mouentur con-
tinue. Luna. Sol. reliquæ stellæ: & cælum uniuersum. **QVOD** autē motū affert alicui.
quodq; ipsum agitur alicunde. Velut corpora nostra aliis nāq; corporibus afferunt
motū. eadēq; ab anima mouentur ut paulo ante ostendimus. **QVOD** se ipsum mo-
uet. Vel ut animus noster. **PRINCIPII** autē nulla est origo. Nā si originē habeat princi-
piū iure dici non potest nisi abusiue ueluti medicinæ principia dicimus humores nos-
se: quibus constant corpora: at hiphysiologiæ sunt fines. supra quos alia pquirenda prin-
cipia. ita perspectiue principia: ut in analiticis posterioribus recte admonet Aristoteles:
sunt geometriæ fines. perspectiuus enim: docet cur e minus spectata. minora appareant
quo minus autem maiora docendo a maiore angulo maiora uideri: ut quæ quo mi-
nus spectantur. ex maiore angulo spectari. Cur autem maior sit angulus: non iam per-
spectiuus: sed geometres docet. **IN ANIMUM** est enim. Idest carens anima nam mun-
dana omnia. quæ mouentur: si non a sua a mundana certe animam mouebuntur. **IN**
ESSE animis hominum diuina quædā. Quin enim diffiteri potest tot in animis ho-
minū elucetibus disciplinis tanta rerum cognitione: sine diuinitate fieri posse. **NAM**
sanguinē bilē. Humores corporis tāgit. quattuor per bilē enim tam atram q̄ flauā dat
intelligi. Hi nāq; humores quattuor cū elemētis quattuor: habent rationē atra bilis cū
terra arida & frigida: pituita cū aqua frigida & humida: sanguis cū aere calidus & hu-
midus: flauabilis cū igne calida & arida: nec sunt plures tam & si differentia uideant
aliquæ in colorib⁹ spissitudine & raritate. **PITUITA** Vero dicit. q̄ græca uoce flegma no-
minamus. **QVAM** uitis q̄ arboris. Hęc enim animamque habent. quia uiuunt uita
siquidem in anima est. sed abest diuinitas: quæ hominis sanctum animæ tributa est.
HABET primum memoriā. Hęc sane duplex est. quæadmodū Aristoteles recte dixit.

πρὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως. q̄ nos possimus interpretari de memoria & recordatione: ut memoria quidē omnia sit animalium: recordatio aut̄ hoīs dumtaxat: quippe q̄. quæ obliterata sunt excideruntq; per imagines reuocat. PLATO recordatione esse uult uitæ superioris. Hæc Aristoteles. ἀναμνήσιν ἵν' uocat. q̄q̄ Aristoteles: ut solet aduersari Platoni: oēs intendit neruos: ut ostendat nihil intelligentia esse: quod prius nō fuerit in sensu. animāq; tanq̄ rasam tabulā in qua nihil pictum. sed de Aristotele mox nūc quod instat perscrutemur. PVSIONem quendā Socrates interrogat quādā Geometrica de dimensione quadrati. Socrates de uirtute disputans ī menone: seruū inducit mēnonis interrogatū respondentē. ita ut theorema quoddā inueniat quod prius ignorat a diametro in quā. quā latine dimetientē appellamus: quadrati describentē quadratum: quod duplū est. cuius est diameter. demonstratio aut̄ hoc innitit̄ mō: describit quadratū. a. b. c. d. agitq; diagoniū: siue ut uetustissimi loquebant̄ diametrū. a. d. describitq; ex. b. d. latere quadratū. b. f. d. e. & ex. a. d. quadratū alterū. a. b. g. h. & ex. b. h. alterū b. f. h. i. certū igitur est quodlibet latus equale esse ipsius. a. b. c. d. quadrati & alteri quadrati. b. f. d. e. similiter rursus æquales est etiā. a. b. g. h. ipsi. b. f. h. i. ac ut paucis colligā circa primū quadratū gnomonē circūfondit. & annectit reliquis quadratis diagonios: siue diametros. aio igitur primā. h. a. h. f. f. d. non dubiū quin. c. e. g. i. quadratū quadruplum sit ipsius. a. b. c. d. tria. n. ipsius æqualia circumfusa sunt. quattuor igit̄ cū sint æqualia uni quadrupla sunt ipsius. id nāq; confessus est euidentia ipsa seruus: & quoniā diameteri descriptoꝝ quadratoꝝ quattuor. sunt eiusmodi: ut singula in bina triangula æqualia. per diagonia secent. quod omnis quadrilateræ figuræ dimetricus: siue diameter in bina partes æquales faciat triangula. quodlibet igitur octo trianguloꝝ æquale est cuiuslibet reliquoꝝ: & perinde. c. e. g. i. quadratū duplū est. ipsius. a. d. f. h. Cōprehendit nāq; alia quattuor quadrata. atqui. c. e. g. i. quadratū: quod descripsit ab. a. d. diametro duplū est ipsius. a. b. c. d. quadrati: quod oportuit demonstrasse. Hoc nempe mō Socrates interrogando ostendit seruū per se se ista cognoscere: quæ antea ignorarat: ut ex eis q̄ confessus esset euidentissime ostenderet: quod erat in quæstione positū. PVSIONē. Senium Mēnonis dicit: qui apud Platonē in menone a Socrate interrogatur quō metiri quadratū. Conueniat: & q̄ p̄portionē quadratū habeat ad quadratū: uerūtamen qm̄ de linea sit mentio: q̄ quadratū in bina diuidit triangula æqualia. dubiū est an Cicero dimensionē illā noiant. nā ut a iunioribus ea diagoniū noiat̄. ita a priscis ad aristotelica. & platonica usq; tēpora. & aliquanto post est diameter appellata. ea latine dimetiēs a Plinio potuit dimēsiō a Cicerōe nominari. AD Ea sic ille respōdit. Respōdeo tibi dicimus utpote interroganti & respōdeo ad tua uerba. Interrogo aut̄ te de hac re: & interrogo te hāc rem ut hic

Cicero dixit pusionē quendā Socrates interrogat qdā geometrica. QVO excessit e uita. Cū in carcere ab improbis exhibitā iudicibus ebibit ci cutā. REMiniscēdo recognoscere. Connititur Aristoteles eā Platonis refellere sniam: sed frustra ait. n. aiām esse tanq̄ planā rasamq; tabellās: in q̄ nihil notatū sit quādoquidē a sensibus putat oīa perdiscere nihil. n. inquit est in intellectu: quin prius fuerit in sensib⁹: multa certe sunt ī intellectu: q̄ sub sensum nullo mō cadere possunt. nā cum punctū sit cuius pars nulla: & linea longitudo sine longitudine in materia nulla eē potuerint si quidē data omni materia ī qua punctū uel linea sit ea erit diuisibilis in semp diuisibilia. ergo sensum uisus effugiet. nō ergo ī sensu & tamē in intellectu. qui excusare Aristotelicā uolueret sycophantiā. sensum interiorē dixerunt uo

luisse Aristotelē intelligi: qui si id uoluisset: ut alia solet consimilia apuisset: uerū ne ita recte. nā & bruta aialia fantasia nō carent. ut & ipse autor est Aristoteles: & sine Aristotele res ipsa declarat: nec tñ ista in brutoꝝ aialia fantasia esse possunt. ergo sunt intellectus præcipua. præterea ut supra Aristotelis uerbis in libris de animalibus patefecimus: diuinitas in

COMMENT.

nitas in nobis est: quæ certe intellectus ipso confitente: quod diuinus intellectus est. quo
 nã pacto arrassus & nudus oïum rex est. repugnant enim inter se: ut nudus sit & diui-
 nus. quod. n. diuinũ. id supra alia sapit: quæ diuina nõ sunt. sapit ergo intellectus mul-
 ta & nihil sapit: quod ridiculũ est. Item intellectus natura est ea que uis ut itelligat alio
 quin nõ est intellectus. natura ergo intelligẽs nihil itelligit. item sensus tanq̃ fenestræ
 sunt animi: nã nisi adsit intẽtio animi. qđ multis de causis põt accidere sensus nõ fenci
 unt: ut cũ trãseuntẽ nõ præuidemus. loquentẽ nõ audimus. Cũ tñ ad oculos. imago p
 uenerit & sonus ad aures ut manifestũ sit ipsos nõ sentire: sed animũ. qđ ergo p se nõ
 sentit. plus sentit uel oïno sentit qđ p se sentit. qđ dictu absurdũ est atq; cogit. tu. faces-
 sant ergo demũ. istæ in Platonẽ Aristotelicã sicophãtiã. At Plato ut animã diceret re-
 cordari nõ discere. quippe qđ rex oïum in sese fixas hẽat imagines cũ motus ẽ: qđ ui-
 dit uiuere lõge esse pstantius: qđ nõ uiuere: at q uita ipsa aĩa est: & pp animã corporibus
 ergo corpora animis lõge inferiora. qđ porro nobilius & pstantius id imperat inferio-
 ri: & qa natura & ui plus põt. qđ minus potest id ei substernit ad præscriptũq; potioris
 agit. ergo corpus ad pscriptũ animi. ante ergo aïus: qđ corpus: qa ante hõ q uestis ipsius.
 si ante aĩa qđ corpus oportuit ipsam & diuinitate & reliquis uirtutib⁹ esse instruatã recte
 igit Plato & ante corpus fuisse utpote nobiliore & p se munitã: utpote diuinam uirtuti-
 bus putauit oibus. **Q**VAS εὐνοία uocat. Ut hic Cicero notiones: ita in topicis est i-
 terptatus. fit. n. ab εὐ ppositiõe qđ in a nostris dicit & εὐνοία mens nihil. n. ille putat eẽ
 qđ oriat & intereat nepe qm̃ forma unicuiq; rei det nomẽ. & cũ eadẽ materia tã diuer-
 sas suscipiat formas nihil te putauit qđ creatur & intereat. qa tam mutabile est: ut certũ
 nomẽ nõ habeat. **I**Dq; solũ esse qđ semp tale sit qualẽ ideam appellat ille speciem nos
 materiã siqdẽ a forma nomẽ hẽt. forma uero ut Plato uoluit idea ab eo noiata i diuina
 mente: uel ut alii ac Porphirius in nudis purisq; itellectib⁹ posita ẽ. semp eadẽ qđ diuina p
 uidẽtia uariã accedit materiã eiq; nomẽ attribuit. Arist. aut utpote tot⁹ dedit⁹ sensibus
 uelut etiã epicurus nullã sepatã ab indiuiduis putat speciẽ: sed eã i ipsis custodiri semp
 ternã qppe q mũdi nullũ hoẽ & ne qdẽ interitũ facit: ut semp spẽs fuisse ac fore credat
 ac si detur: ut i diuidua speciẽ alicui⁹ intereat. speciẽq; ipam interire existimat: qđ opinio
 qđ explodẽda multi plurib⁹ demõstrarunt argumentis. **C**ORPore inclusus agnoscere.
 In quo tanq̃ in laterna inclusus eluceat animus: ac ut laternæ aliã magis aliã minus
 opacæ sunt: ita corporum alia magis apta alia minus ad uirtutes animi patefaciendas.
 obex ergo animi corpus. **A**DMI ratio tollitur. Idest aufertur. nã tollere aliquando est
 se sublimẽ facere. Virgilius tollit se quadrupes. Idest erigit. **P**ERTurbatum domiciliũ.
 Corpus siquidem multis succũbit pturbationibus. **N**IHIL aliud est discere nisi recor-
 dari. Ideo edisco memoria cõplector significat: ut cũ ait Quintilianus cogendos pue-
 ros ut multa ediscãt: sicut dedisco obliuiscor. Martialis dedit pacẽ subito feritate re-
 uersa. quãta nec libicis debuit esse iugis. **Q**VA Nta memoria Simonides. Hic e decem
 lyricis poetis unus eximius hieroni regi siracusano multũ dilectus: qui illius noti con-
 uuii sedes discũbentiũ tenaci ptulit memoria. **Q**VAE sit illa uis. Subaudi animæ ad
 recordandũ tot tãtarũq; disciplinæ diuerticula. **C**VM iurare esse diuinũ. Quid ni? si
 diuina facit opera. cur nõ diuinus aïus hẽat. ab opere. n. uniuscuiusq; qđlibet cogno-
 scimus. **S**I **Q**uid sit hoc nõ uides. Idest an ætherea an aëria. **A**T quale sit uides. Hoc
 Idest uitia: uirtutes artes: atque sciẽtias: qđ ai qualitatẽ indicãt. **A**T q̃tum pfecto uides.
 ẽ si q uirtutes qđ uitia sint artes atq; disciplinæ cernere nõ possis. uides tñ q̃ta sint in aĩa:
 q̃tũ ingeniũ: q̃ta memoria uel hmõi aliud: qđ pspicue cõpeat. **Q**VI. n. fundus. Fũdus
 aliqñ ager qđ sit fundamentũ redituũ. quãdoq; de uase dĩ pars ima: ut a qbusdã gene-
 re neutro fundũ. nã funda istrumentũ est unde fundi bulatores dicti. **P**OSSit effinge-
 re. Idest effigiẽ facere. **I**Nuestigat occulta. Idest igẽio scrutat latẽtia. **H**Oies cõgregauĩ
 Visũ. n. ẽ ipsi Cicerõi i prio rh etoricoꝝ de iuẽtiõe fuisse sapiẽtẽ: qui discipatos p filuas
 hoies faciãtia psuaserit urbes cõdere: q̃s hoies icolerẽt ianib⁹ cõgerẽt: legib⁹ sancirẽt: &
 cõsiliis cõfirmarẽt. **Q**VI sonos uocis. i. rex uocabula. **P**AVCis lrãz notis Pauca siqdẽ
 sũt lrãz elemẽta. qb⁹ oẽs prfus cõstãt oïones. lrãs igit ex phenicia in graciã a cadmo il-
 latas Herod. suidas Pli. Tac. Luca. Rufus fest⁹ & plãriq; alii mẽoria: pdiderũt: ueꝝ alii
 apđ ægyptios primũ cõpertas qđ p figuras aialiũ prio mẽtis sensus effingere soliti erãt:

uelut hodie durant in mathematicis p̄sertim astrologiæ ei' rei aliquæ reliquiæ. deinde apud ipsos Mercuriū litteras phibent inuenisse: alii syrios putāt. Epigenes aut̄ babylo- nios. Alii porro pene æternū litterarū usum fuisse uolūt. at qd' in graciā uenerint auto rem fuisse cecropē athæniēsem. Alii linū thebanū. Alii troianis tpibus palamedē argi nū sexdecim lras iuenisse: alii q̄tuor tm̄ addidisse. ζ. ξ. η. ω. simonidē chium totidē hoc est. θ. φ. χ. alii. η. & ω. cadmū aut̄ milesiū. θ. φ. χ. Epicharmū porro syracusanū. ζ. ξ. χ. Ari stoteles aut̄ decē & octo priscas fuisse tradit. In latinū uero pelasgos attulisse. Cōplures ferunt: tacitus refert ad hetrusios ab corinthio demaratho peruenisse: ab origines at̄ ab Euandro didicisse. at diuus martyr Cyprianus Saturnū in latium eas primū tulisse: ac i primere docuisse postea aliquot a quibusdā additæ sunt & postremo claudius tres adie cit q̄ usu iperitante post obliteratæ sunt uel taciti tpibus. **AVT** errantiū stellas mot'. Errantes stellas uocat q̄ erones a qbusdā dicunt a græcis planetæ: quorū motus multi- plices a motu quidē primi mobilis totius mundi conuersione una ab ortu in occasum & rursus i ortū intra spaciū uiginti & quattuor horarū. motu aut̄ planetarū suo ab occa su in ortū. motu quoq; æquātis & eccentrici necnō epicycli. & corporis ipsi' planetæ p latitudinē signiferi. **CVR** sus. Quia mō celerius ire uident̄ ob eccētri terræ p̄pinqtate: mō tardius ob distātiā a terra mō dirigi. cū sublimia petūt: mō repedare cū abiūt epicy clū. mō stare cū attollunt̄ in sublime. **PRO**gressiōes. Ab occasu i ortū. **IN**stitiōes cū i si stare uident̄. i. obfirmari & e duab' unā facere stationē: siue matutinā: siue uespertinā. nā a sistēdo factū. Sisto ueteres stiti supinū stitū: nū stitio. **M.** Cato cōtra Tiberiū: qd' si uadi moniū capite obuoluto stitisses. dictū stitisses: qd' sisterat uadimonium: ut ueteres sunt i terprati litteratores. **Qui** fruges. **Vt** ceres. **A Q** Vib'. Subaudi maiorib' inuentoribusq;. **AD** Elegātiora defluximus. Idest acceptabilis fecimus meliora. **EX** Tempata uarietate & natura sonorū. **Mira** sonorū uocūq; uarietas. De qua ipse de natura deorū: auniq; itē est admirabile quoddā artificiosumq; iudiciū: quo iudicat̄ & in uocis & tibiariūq; & ner uorū cantib' uarietas sonorū interualla distinctio: & uocis genera p̄ multa. canorū. fuscū leue: asperū: graue: acutū flexibile: durū: q̄ hoīum solū auribus iudicant̄. est & alia uarie tas a Plinio in Luscinia uoce obseruata his uerbis deinde in una p̄fecte musica scia mo dulatus editur sonus: & nūc cōtinuo spū trahit̄ in longū. nūc uariat̄ inflexo nūc distin- guit̄ cōciso: copulat̄ itorto. p̄mitur. reuocat̄: infuscāt̄. ex inopinatu. interdū & secū ipsa murmurat: plenus. grauis. acutus creber extentus ubi uisum est uibrās sūm': medius: imus breuiterq; oīa tā paruulis i faucib' q̄ tot exquisitis tibiariū tormētis ars hoīum ex cogitauit. **Q** VAE sunt infixæ i certis locis. Idest i firmamēto octauoq; globo: q̄ signa cōstituunt signiferi duodeci: & extra signifere alia. **VO** Cabulo errātia. **Ver**ustissimi enī Cū planetas mō festinātius ire: mō tardius: mō stare perspicerēt errātiū uocabulo noīa uerunt: at posteriores uocabulū quidē nō imutarunt: sed rem diligentius obseruarunt uideri quidē stare cū atrollunt̄. uel cū deprimunt̄ in epicyclis statione prima & secūda: & repedare cognouerunt. i. abortu i occasum ferri ac p latitudinē meare significati cer tis statiq; temporibus. **Q** VINq; errātiū motus. cū solis lunæq; fecisset mentionē sub iūgit qnq; errantiū mot'. qd' tā solēq; lunā neqdē Ptolæmeus in cōstructiōe mathema tica inter errātes stellas posuerit. Cur at̄ id nō fecerit theon alexādrinus: eius docet ite- pres Idē quoq; pappus in signis mathematicus qd' nō repedēt sol & luna: neq; statiōes faciāt sol quidē qd' careat epicyclo luna uero ob celeritatē. **IN** Timeo Platōis. Vbi thi- meus disputare i ducit̄ de mōdi opificio. **MON**dū ædificauit deus. Nā Plato ortū mō- di a deo dixit. **Aristo.** aut̄: ut se Platoni opponat in cūctis oēs neruos itendit. ut ostēdat mondū ortu carere: cuius sycophātiā ut multi ita nos quoq; 'refellimus. **DISS**imilli- mos motus. Subaudi planetarū: quos memorauimus tardiores: & celeriores uideri p̄ globos mundo excentros. **VNA** regeret cōuersio. Idest mot' unus primi mobilis: q̄ ē ab ortu in occasum oēs secū interiores uertēdo globos. **NE** IN sphaera qdē. A græcis sphaera a nostris globus dici solet: sphaera inqt Higinius ē species qdā in rotūdo cōfor- mata oībus ex partibus æqualis apparens unde circuli finiuntur. huius aut̄ neq; exitus neq; initiū pōt diffiniri ideo quod in rotundo omnes tractus & initia & exitus signi ficari possunt hāc **Euclides** ita diffinit *σφαῖρά ἐστιν ὅταν ἡμικυκλίας μονόσης τῆς διαμέτρως, περιερεχθῆ ἡ ἡμικυκλιον, εἰς τὸ αὐτὸ πᾶν ἀποκτασθῆ, ὅθεν ἡρξασθ φέρεσθαι τὸ περιληφθῆν γῆμα.* **Theodosius** autem. & heron alexandrinus hoc modo diffiniunt: *σφαῖρά ἐστι γῆ*

COMMENT.

σφαῖρα δὲ ἁπλῆ ματρὸν, ὑπὸ μίας ἐπιφανείας περιεχόμενον. πρὸς ἧν ἀφ' οὗ οὐ σήμειος τῶν ἐν
 ἧς, καὶ μέσῳ τῷ ἁπλῆ ματρὸς κειμένων, πᾶσαι αἱ πρόστιπτοι ἀθεταί, ἵσται ἀλλήλαισιν εἰσίν. ἢ
 ἁπλῆ ματρὸν, ἀκρῶς στρογγύλον. ὥστε ἐκ τῆς μέσου πάλιν, ἵσται ἔχειν τὰς ἀπρῆσεις. ὅταν γὰρ
 ἡμικυκλὶς μονόσης τῆς διαμέτρῳ, περιεχέσθαι τὴν ἡμικυκλίον, εἰς ταύτ' ἄλλοι ἀπρῆσεις αὐτῆ,
 ἢ μὲν πνομὴν ἐπιφανείας ὑπὸ τῆς τοῦ ἡμικυκλὶς περιφρῆσας, σφαιρικῆ ἐπιφανείας καλεῖται.
 τὸ δὲ περιληφθὲν σφῆρα ἁπλῆ ματρὸν σφαῖρα. Ab eo quod est sphaera fiunt derivationes multae
 ut spheroma. spheriū foliū platani: & spheroterp. alia quoque derivata. ut Plinius in
 duodecimo naturalis historiae volumine de nardo locutus inquit. folia diuisere ad no
 uam amplitudinē quod adrospherō uocatur maioribus siclis. xxx. quod minore folio
 est mesospheræ appellatur emitur. lx. laudatissimum microspherū e minimis foliū præ
 ciumque eius. lxxv. spherā ut quidā perlubent Atlas libiæ filius qui dicitur astrologiā in
 uenisse: ut alii ægyptii. ut alii asirii: ut alii Milesius inuenit Anaximander. SINE celesti
 aliquo mentis instinctu. Democritus enim necnon Plato & Cicero de oratore necnon
 pro archia diuino quodam asari putauit spiritu poetas idque Aristoteles in flegidio poe
 ta fuisse ostendit. SON Antem uerbis uberibusque sententiis. Grandiloquiū Cicero dicē
 di genus tangit in quo hæc omnia ueluti in oratore ipse pluribus ostēdit uerbis. nā id
 a paucis cōmode tractari potest ueluti & Homerus ait ulixi parem potuisse in dicendo
 inueniri neminē cui hoc genus attribuit. PHILO sophia oīum mater artiū. Philosophi
 am Cicero dicit quā ante pythagorā oēs sophiā idest sapientiā nominabant: quā Ari
 stoteles in metaphisicis fontē rege oīum quæ sub mentē cadunt dicit. Idē proclus in eu
 clidem. Idē Iābolicus & Bruntinus: & Theon dixere: unde phisiologia mathematicæque
 quattuor: ac reliquæ profluunt disciplinæ. DE Inde ad ius hominū. Ius ut Pōponius in
 quit de iusticia & iure naturale est quod oīa aīalia natura docuit gētiū: quod apud oēs
 gentes custoditur. ciuile uero quod populus sanxit Romanus hic Cicero ius hominū
 intelligit iusticiā. nā subiungit modestiā: quā aliquando tēperantiā uocat deinde ma
 gnitudinē animi per quā fortitudinē accipimus. ex his nāque uirtutibus iustitia inque tē
 perantia: & fortitudine reliquæ uirtutes emanant. siquidē prudentia: ut Plato & Aristo
 teles confessi sunt oīum maior uirtutū est & de parte nascens rationali: ut reliquæ de
 parte ratiōis. EXP Arte supera. Cælestia. INF Era. Humana. PR Ima. Primas causas deū
 materiam & ideas iuxta platonem. VLT Ima. Indiuia: ut anniū anāliū: ita hominū: &
 stirpiū & herbarū reliquorūque. MEDIA. Quæ sunt inter principia & indiuia: ut ele
 mēta quattuor. NON enim ambrosia deos aut nectare. Ambrosium immortale dicunt
 græci. unde Homerus.

Ἀμβροσία δ' ἀρ' ἄρα χρεῖται ἐπερρώσαντο ἀνάνης,
 κρᾶτος ἀπ' ἀθανάτοιο.

A quo Virgilius. Ambrosiæque comæ: diuinum uerticem odorem spirauere: est: & am
 brosia frutex de qua diascorides. ἀμβροσία. οἱ δὲ βότρω. οἱ δὲ ἀρ' τε μεοία. Ρωμαῖοι, καὶ πρῶτα
 σιλβάτικου. οἱ ἢ ἀπὸ μ' ῥούστικου. Λίνυπτοι, μεσίω θαμνίσκος ὅστις τεραπύθαμος τὸ ὄνομα, ὅ
 λυκαδῶν. Φύμα ἔχων περὶ πλὴν ἐκβολῶν τῆς καυλοῦ μικρὰ, ὡς πηγάνη. τὰ δὲ καυλία, περὶ
 πωλεα σπερματίων ἐκώτων βοτάνοις μὲν ἐπιτε ἀνάνοισι. τῆ δὲ οὐκ ἔστι μνησφινώδης, ἢ δειά. ἢ δὲ ἐί
 ζα, λεπτή, διπύθαμος. καὶ τα πλέκεται δὲ ἐκ καππαδοκίης τῆς σεφάοις. δὴ ἀμιν δὲ ἔχει
 σαλπικῶν τὴν ἐπιφρῶμῶν, καὶ ἀπρῆσεις, καὶ τα πλάσσει μὲν ἠύφρσαν. At poetæ de cor
 nu altero capræ amaltheæ quæ Iouē infantē aluisse fingit aiunt ambrosiā effluxisse de
 altero nectar nēpe ut hoc cibo: illo potu alleret ex quodā esse deosque uinū rati idque ne
 ctar quidem & nostris antiquis grāmaticis latine murrinā a græcis nectar dici putaue
 re: alii quod barbaro uocabulo hodie elesir. resolui nāque posse rentur elemēta in sua hy
 postasim materiā in quā primā qualitibus expertē quæque sit ad omnes idonea excipi
 en das subeundasque qualitates: ut cui primo adhererit: eius subeat formā: inde si ab hoīe
 assumat spiritus & uiuacis naturalisque humoris formā admittere ac incolumē ab omni
 ægritudine quæ diu assumatur custodire. indeque Metella transmutare: tanta sollicitudine
 inquirūt alchimistæ uulgo nominati nihil æque quæ hoc perquirūt ut auro affluant. AVT
 iuuetute. Idest hebræ quæ filia Iunonis fuisse phibet. NEC Homege audio. Qui Ganimedē
 a diis raprū ait pp formam. Homerus sane in hymno aduenerē. his uerbis id ostēdit.

Ἡτοι μὲν ξανθὸν Γανυμήδεα μητιέτα Ζῆυς
 Ἡρπασ' ἐὸν δὴ καὶ ἄλλος, ἐν ἀθανάτοισι μετείη.

(Et Illiade

καί τε Διὸς κατὰ δῶμα θεοῖς ἔδιδ' οἶνον ἄβυσσον.
 Θάω μα ἰδὲν πολίτεσσι τετιμνένον ἀθανάτοισι.
 Τρώα δ' ἔπει χθόνιος τέκετο Τρώεσσιν ἀνάκτα.
 Τρώος δ' αὖτ' ἴδ' ἐσ' παῖδες ἀμύμονος ἔζεγνοντο,
 Ἴλός τ' Ἀσπίρακός τε, καὶ ἀτίθεος Γανυμήδης
 ὅς κ' ἠέλιον γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
 τὸν κ' ἀνθρώπων θεοὶ Διὶ οἶνον ἔδιδον
 κάμειος εἴνεκεν οἴοι' ἀθανάτοισι μετεῖν.

Xenophon tamen in symphosio ait ganimedem non corporis: sed animi causa sublatum dici propterea quod nomen ipsum cum Homero id testatur γάνυται namque oblectatur significat: ut ex animi sapientia dilectus uidetur. ita enim Xenophon inquit. καὶ ἐγὼ ἢ Φημί κ' ἠγανυμήδην ἢ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς εἴνεκα ὑπὸ Διὸς εἰς ἄλυμπον ἀνενεχθῆναι. μαρτυρεῖ ἢ κ' ἠγανυμάω αὐτοῦ. ἔστι μὲν γὰρ δὴ οὐ καὶ οὐ μῆρω γάνυται δ' ἀκούων. ὅτι ἠδεται δ' ἀκούων. ἔστι ἢ ἄλλοθι οὐ πυκνὰ φρεσὶ μῆδεα εἰδώς. ὅτι δ' αὖ λέγει, σοφὰ φρεσὶ βουλόματα εἰδώς. ἔστι δ' ἠγανυμάω τούτων, οὐχ ἠδυσώματος οἰομασθεῖς ὁ γανυμήδης, ἀλλ' ἠδυσώμων οἰοθεοῖς τετίμηται. Ganimedes autē a latinis catamitus dicitur Plautus in menegmis. dic mihi nunquid tu uidisti tabulā pictā in pariete ubi aquila catamitū raperet: aut ubi uenus adonim. NON IVsta causa cur laumedonti tanta fieret iniuria. Ci cero laumedontem p troe posuit. nā necdū laumedon natus. ut ex homericis uersibus ostensum est. uerū solet hoc frequenter facere Cicero ut noibus abutatur ppriis. ne tā paruae rei multū uideatur esse sollicitus ueluti in libro de gloria. Hic situs est uitae iāptidem lumina linquens: Qui quondā hectoreo percussus concidit ense. Fabitur hoc alius quis mea semper gloria uiuet. Ajax cū hectore congregiendi causa agit ut sepeliatur si sit forte uictus declaratq; se uelle ut suū tumulum multis etiam post seculis pretereuntes sic loquantur: sed hectora Cicero pro aiace posuit uersus homerici sunt.

Αὐτοῦ δ' ἔστι μὲν γὰρ σὺν μα πάλαι κατὰ τεθνεώτος,
 ὅν τ' ἀρίστεινοντα κατέκτανε Φαίδιμος Εὐτωρ,
 ὡς περ πῆσ' ὄρεϊ, τὸ δ' ἔμῳ κλέος ἔστ' ὄλεται.

non est autē quod Aulus gelius miretur hunc locū a tyrone saltē non fuisse mendatū emendantur siquidē errores non uirtutes. Putauit enim Cicero hanc uirtutē esse ut in re tenuissima imemor uideret eo usq; ut emendari cupierit. qd' & Quintilianus quoq; in dicendi uirtutibus sentit ut cū cererē dixisset pro diana: emendatas dixit recte admonet ita ergo & in epistolis cū dixit homeꝛ nō aiace nō achilē sed ulixē solū ptoliportō appellasse. hoc ideo Cicero qm̄ de qua agebat cām tuebat nā & Homerus alios hoc nomine appellauit ut cū inquit. τὸν ῥ' ἔτεκε ρηνη ὑπ' οἴτῃ πτολιπόρβω Et rursus λιπομῆν τιμῆσαι Ἀχλμῆα πτολίπορβον. in. viii. & .xv. iliados idē uersus repetit de achile idē i. xx. ὄν νύμφη τέκε νηῖσ' ὄρωτῃ πτολιπόρβω. QVae at diuina? Percūctatio figura ē. IN TERRIS origo. Idest de q̄tuor elemētis unde cetera in terris oriunt. AVT Flabile. Idest aeriū. VSITatis notisq; naturis. Subaudi quae in terra dinoscunt. AETERnum sit necesse est. Nempe quia diuinū. NE HIS quidē. quae habeo mihi per te uti licebit. Idest non tu poteris efficere ut utar his quae habeo si uti non potuero corporis enim obiice impedimur quominus nobis uti liceat eis quae anima nostra potest. FORMam suā fortasse. Subaudi nō uidet. QVAmq; id quoq; Subaudi & minimū. SED relinquamus. Quoniā ex re nostra non sunt. QVA FACIE quidē sit. Subaudi deus. SPECIem. Nempe globosam. CONVersionis celeritatē. Ut nouus globus tā ineffabili uelocitate inuehatur ut uiginti & quatuor horarū spacio non tantū uniuersam terrā ambiat. quod foret mirificū. sed spaciū tantū ut centies milies terra tantū non habeat. VICIitudines dieꝛ atq; noctium Ut dies noctesq; sibi inuicē cedant. QVADripartitas. In uer: astatē autumnū & hiemē AD TEMperationē corpore. Non modo uer: & autumnū dicit: ubi aer tēperatus: sed etiā hiemē cū frigora corpora astringūt: & uires coroborāt. calore intimo humores cō quoquēte supfluos: nā astat meatus occultos corporis diducit & humores euaporāt: & cruditates exquoquunt. MODeratorē & ducē solē. His nāq; mōdana regit oīa alia ad ortū deducendo. alia ad interitū. siquidē ortus unius: alterius est interitus: q̄ oīa sol suo accessu discessuq; cōficit. LVNamq; a creatione. Accrescens. n. luna. calidior efficit. Cū diminuit. secus. & ipsa humiditatū regina. ut multis rōnibus cōprobat ex eis q̄ i terra pducuntur

producantur. **QVA** Si fastorum notantem & significantem dies. Quia singulis mensi-
 bus suum conficit ambitum & singulis mensibus fasti ac nefasti dies annotabantur: un-
 de & Ouidii fastorum liber. ideo ait notantem dies mestruos. **TVM** in eodem orbe. **ZO**
 diacum dicit. **IN** Duodecim partes. Id est duodecim signa zodiaci. sub quas sol & luna
 & planetae quinque feruntur. **EOSDEM** cursus constantissime seruantes. Nam semper sub
 zodiaco eodem feruntur modo: ut Saturnus quidem conuersionem suam annis trigin-
 ta peragit ab occidente in orientem. Iuppiter duodecim. mars duobus annis & mensi-
 bus octo. Sol trecetis sexaginta quinque diebus & fere sex horis. Venus & Mercurius eo-
 dem cursu cum Sole. At qui diligentius perspexerunt. Venus mensibus octo Mercurius
 sex mensibus & diebus sex. Luna ut quidam uiginti & septem diebus & octo horis. ut qu-
 dam diebus septem supra uiginti & die dimidio & maxime diecula. Plutarchus uero. Lu-
 nae inquit dies triginta. his namque perfectus mensis affulsione ad coitum. praeterea Ana-
 xagoras Democritus. Cleanthes ab ortu in occasum cunctas stellas ferri dixerunt. Al-
 chmaeon uero ut mathematici. planetas motu contrario meare stellis caelo haerentibus
 ab occasu inque ad ortum. At Anaximander a suis circulis ac globis. in quibus sint singu-
 li ita ferri ait. Anaximenes similiter sub terra & circa ipsum uolui stellas. **TVM** globum
 terrae eminentem e mari. Duo namque mari firmamenta dicuntur octauus globus & terra
IN Medio mundi uniuersi loco. Centrum mundi terra. non tamen globorum omniu-
 nam planetarum. alii quidem globi sunt homo centri. alii eccentri. & perinde planetae mo-
 do sunt in apogio. i. maxima a terra distantia. modo sunt perigii id est proximi terrae.
DVabus horis. Id est spaciis ac Zonis nempe temperatis una nobis incognita inter circulum
 arcticum. & antarcticum & aequinoctialem. Altera quam habitamus inter arcticum &
 aequinoctialem quae diuiditur in Asiam: Europam & africanam sub axe posita. i. sub septem-
 trione: quia axis a nostris a graecis axon: ut quadratum diuidens in bina triangula linea
 diagonium nominatur: & quae circulum diuidit bifariam a graecis diameter a nostris di-
 metries noiatur. ita sphaeram diuidens a graecis axon. a nostris axis dicitur. quamquam
 est axis. lignum illud quod rotarum foraminibus insertum. Currum sustinet ab euclide ita definit.
 ἄξων δὲ τῆς σφαιρας ἐστὶν ἡ μέση βύθια, περὶ ἧν ἡ μικρὸν κλίον σφέριται. Heron autem διά-
 μέτρον δὲ τῆς σφαιρας ὄσιν βύθια πρὸς τὸ κέντρον ἡ γμείνη, ὅπερ αὐτοῦ μὲν ἐφ' ἐπιπέδου τὰ
 μέρη ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαιρας. At Theodosius ἡ δὲ διάμετρον, τῆς σφαιρας ἄξων κα-
 λείται, ἢ ἐστὶν βύθια πρὸς τὸ κέντρον ἡ γμείνη, καὶ περὶ αὐτὴν ἐφ' ἐπιπέδου μέρη τῆς σφαι-
 ρας ἀμετακίνητος, περὶ ἧν ἡ σφαιρα, κινεῖται, καὶ σφέριται. Higinius uero dimensio quae
 totius ostenditur sphaerae cum & uerisque partibus eius ad extremam circūductionem re-
 ferte ut uirgulae perducuntur quae dimensio a compluribus axis est appellata. huius autem
 cacumina quibus maxime sphaera nititur poli appellantur: quorum alter ad aquilonem
 spectans boreus. Alter oppositus auster. **AD** STellas septem. Id est septentrionem de quibus
 Varro ita loquitur arbitror antiquos rusticos primum notasse quaedam in caelo si-
 gna quae praeter alia erant insignia: atque ad aliquem usum culturae tempus designandum
 conuenire anima aduertebantur eius signa sunt. has septem stellas graeci ut Homerus
 uocant ἀμάζον nostris eas septem stellas boues & teriones & prope eas axem. triones
 enim & boues appellantur a bubulcis etiam nunc maxime cum arant terram equis ue di-
 cti ualentes glebarii qui facile proscindunt glebas sic omnes qui terram arabant a terra
 teriones ut dicerent de tritu. possunt triones dicti septem quod ita sitae stellae ut ternae
 trigona faciant. **HOR**ifer. Horrorē afferens ex frigore quo quia carte africa inde nomen
 habuit. **AQ** Vilonis. Latine boreae appellati ab aquis in glaciem conuertendis aquilo
 dictus: uel quod de altis montibus hyperboreis nascatur tanquam aquila de sublimi loco.
STRidor. Quia magno cum stridore perflat. altera subaudi ora. **VOC**ant graeci an-
 tiaxona. Id est opposita axi hoc septentrioni. **CAE**TERas partes. Quae sunt tres. duae
 quae frigore rigent quod longe Sol ab illis distet. quae sub utroque polo. una nimio
 calore solis inculta sub aequinoctiali. **VBI** Habitamus. Inter circulum arcticum & aequi-
 noctialem quae diuisa est in Asiam. Africanam & Europam. **NON** intermittit. Id est non
 ullo anno cessat. **VIT**es letificae. Id est uberes & pingues. **PAM**pinis. Id est foliis uitium
 unde panapinari uites dicuntur cum frondes decutiuntur. **BAC**Carum ubertate. Id est
 factuum arborum ut oliuae & lauri. & similibus cum habeat aspirationem hoc nomen

IN SECVNDVM PLINII

bacha: bachantem denotat mulierem. Cum caret ea tum unionem ac margaritam tum foetum arborum ut hic. HERBis prata conuestirier. Prata quasi parata inquit Varro quod humano labore non egeant uestiri ideo dicuntur quod herbae terram uestire uideantur ab hominibus sumpta translatione & uestirier paragoge pathos est. PARTim aduescendum. Ut porcis uitulis. PARTim ad cultus agrorum. Ut sunt armenta. PARTim aduehendum. Ut clitelaria & dorsualia. sarcinaliaque iumenta. ADCORpora uestienda. Ut sunt oues. QVASi contemplatorem caeli. Silius italicus nonne uides hominum ut celsos ad sidera uultus. Sustulerit deus ac sublimia finxerit ora: cum pecudes uolucrumque genus. formasque ferarum. segne atque obsaniam passim strauisset inaluum. Ad laudes genitum capiat si munera diuum. Faelix ad laudes hominum genus. Ouidius os homini sublime dedit. Caelumque uidere iussit. Et erectos ad sidera tollere uultus. VTPLAToni uidetur. At non soli Platoni: sed Thimaeo cum Pythagoricis omnibus: ac propemodum infinitis aliis. qui omnes mundi conditorem deum faciunt. VEL si semper fuerint ut Aristoteli placet. Sane Plato pythagoreorum sectus consuetudinem nihil sibi doctrinae loco scribendum existimauit: quod in epistola ad Dionysium dicit disputationes illas suas fuisse Socratis. sed iuuenes praesentia sua edocendos: ut Aristoteles ei ad uiginti & unum annos operam dedisse traditur in disputationibus autem suis quaedam rerum capita attigit dumtaxat a quo Aristoteles cum quae dixerat propemodum omnia auisset quo se principem inter philosophos efficeret. Cuncta in ordine digessit. ac ut uideretur dissimulator maximus nihil a Platone accepisse eius quae potest inuadit principia. itaque in octauo auditoriorum sermonum uolumine. ac in libris de caelo multis confertim uerbis molitur ostendere mundum ortum non habuisse: quas syncopantias strophasque ualidissimis argumentis non Platoni modo: sed etiam multi alii exploerint. & nisi longiore nobis utendum esset oratione ad cuncta eius uerba confutanda: quam huic commentationi par esse uideatur negotium per exiguum putaremus eius praestigius reselere: quis enim uulgo: ut hoc tantum proferam rerum clarissimarum ab hominibus constitutarum ac inuentarum: ignorat origines: tam in Italia reo legum & urbium. quam apud & exteris gentes disciplinae omnium atque adeo litterarum. faceat ergo hic a nobis Aristotelicus error: quem nonnulli consecretantur. OMNIque pulchritudine uirtutis. Virtus namque animae est multiplex: una ad corpus tuendum. altera ad uitam. tertia ad naturam animi aperiendam: ad corpus quidem ut quae in capitae: per quinque sensus ostenditur animalis appellata & in corde: quae uitalis & in epatae: quae naturalis. a petendo quae utilia corpori expellendo contraria comoda conquoquendo ac digerendo. & in uarias res conuertendo quae confoueat: quam & si per excrementa. qualiter habeat solent iudicare ut uitalem ab arteriae motu & uisu animale. Ad uitam: quae mores respiciunt. ut prudentia. iusticia. temperantia. fortitudo habent. Ad naturam animi: ut estimandi & recordandi & imaginandi uis: ac intelligendi unde scaturit sapientia. unde omnes artes atque scientiae. quemadmodum recte in methaphisicis autumat Aristoteles. Credo equidem in capitae. A sensibus enim qui in capitae sunt animal dicitur: nec tamen in corpore anima esse perhibet. quandoquidem animae instrumentum est corpus: corporis ergo moderatrix animal. NISI planae in physicis plumbei summus. Idest ita mole corporis graues ut cum plumbum conferri posse uideamur in physicis autem dixit in causis rerum naturalium per scrutandis. NIHil duplex. Idest compositum quia quod tale id omnino mortale est. quoniam in ea eunde componitur resoluatur necesse est. LIBeram contumaciam. Iudicibus acriter instando. MORTiferum illud. Hac enim poena athenienses noxios puniebant ut eos cicutae potu. FRAVdes inexpiabiles. Idest culpas quae purgari nullo modo possent: fraudem enim ueteres pro culpa posuere. Vlpianus excipitur etiam ille qui capitalem fraudem admisit: capitalem fraudem admittere est: tale aliquid delinquere propter quod capite puniendus sit: ueteres enim fraudem pro poena ponere solebat: capitalem fraudem admisisse: accipimus dolo malo & per nequitiam. Caeterum si quis. errore. si quis casu fecerit cesabit edictum: unde Pomponius ait neque impuberem neque furiosum capitalem fraudem uideri admisisse. Cum cantu & uoluptate moriantur. Dicuntur autem cigni proxima morte futura. suauissime modulari: quem modulatum genitum perhi-

COMMENT.

bent: ob cœli longitudinem crebramq; motionē uoluptatem pre se ferre. **CATO** autē
 portiū dicit ac uticēsem. **COMentatio** mortis ē. Platonis uerba sunt φιλοσοφία ἐστὶ
 μελέτη θανάτου. **A**monius hæc uerba hoc mō interpretat. **Cum** iquit homo ex anima
 & corpore constet tam uinculū animæ & corporis: q̄ resolutio duplex est: naturale nā
 q; uinculū quo anima corpori alligat & animal efficit unū est: alterū in animæ optio
 ne positum: altero seruit anima corpori: altero imperat liberaq; est duplex quoq; resolu
 tio animæ a corpore: ut mors quoq; duplex: naturalis una: qua omnes hoīes moriunt
 nempe qua seperatur corpore anima: quæ uero mors indelectu: & opiniōe posita: ea dī
 citur qua philosophi cominiscuntur: a corpore animā separare: & hac ratione cōmini
 sci mortem apetere. hoc est a corpore animā separari. in quo attendendū. qđ nō omni
 no separata a corpore anima: abīt ac relinquit corpus anima: a matrices siquidem ani
 mæ nīmū corporis post obitū Corpora adhuc ambiūt: atq; diligūt: inde est quod um
 brosæ imagines circa sepulchra spectantur: ueq; nequidē anima a corpore abducta cor
 pus omnino ab anima separatur: nam philosophi uiuentes adhuc sese a corpore abdu
 cant: est igitur philosophia cōmentatio mortis: hoc est cōmentatio separatiōis animæ
 a corpore. **EX** his uinculis. i. corporeis affectibus. Nam qui ī cōpedibus corporis sem
 per fuerunt. **Diuus Augustinus** in libro de spiritu & anima inquit. Animæ siquidem
 quæ in corporibus uiuentes per dilectionē rege uisibilium corporalibus imaginibus af
 ficiuntur: a corporibus exeuntes in eisdem imaginibus tormenta patiuntur. propterea
 enim corporalibus passionibus ibi teneri possunt quia a corruptione corporaliū affe
 ctionum hic mandata nō fuerunt quā corpulentiam de corporis dilectione traxerūt
 quorundam animæ in eisdē locis in quibus culpam cōmiserunt puniunt. Quædā ue
 ro abditis receptaculis usq; ad ultimā resurrectionem continent sicut unaquaq; requie
 digna est uel miseria. **Volat** enim ætas. **Horatius** heu heu fugaces postume: lambun
 tur anni: **Quidius**: Labit occulte fallit uolubilis ætas. & nihil anni uelocius. **PER** suis
 uiue memor lætari fugit hora hoc qđ loquor inde est. **DOctissimus** quisq; contem
 nit quia ipse epicurus ignarissimus nullam probat scientiam. **Vsuram** nobis largiunt.
 Idest usum animæ cum separata fuerit a corpore ut aliquando tamen moriatur. **Quē**
homerum philosophorū: ob orationis magnitudinem. **NA**scuntur animos.

FINIS.

f ii